

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA TĚLESNÉ VÝCHOVY A SPORTU

Nabídka sportovních kurzů v přírodě na II. stupni vybraných
základních škol v Libereckém kraji

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce:

Vypracovala:

PhDr. Ivana Turčová, Ph.D.

Zuzana Ledvinová

Praha, Srpen 2010

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla všechny literární prameny v práci použité.

V Praze dne 10. 08. 2010

.....
Zuzana Ledvinová

Evidenční list

Svoluji k zapůjčení své bakalářské práce ke studijním účelům. Uživatel svým podpisem stvrzuje, že tuto bakalářskou práci použil ke studiu a prohlašuje, že ji uvede mezi použitými prameny.

Jméno a příjmení:

Číslo obč. průkazu:

Datum vypůjčení:

Poznámka:

Poděkování

Chtěla bych touto cestou poděkovat všem, kteří mi s prací pomáhali. Zvláště pak PhDr. Ivaně Turčové, Ph.D. za odborné vedení práce, za praktické rady, náměty a připomínky, za doporučení a poskytnutí literatury nezbytné pro vypracování této práce a v neposlední řadě za možnost využití jejích zkušeností v této problematice.

Abstrakt:

Název práce: Nabídka sportovních kurzů v přírodě na II. stupni vybraných základních škol v Libereckém kraji.

Cíl práce: Cílem bakalářské práce je popsat, přiblížit a zhodnotit současnou nabídku sportovních kurzů oblasti výchovy a aktivit v přírodě ve výuce na základních školách v Libereckém kraji.

Metoda: Veškeré údaje uvedené v praktické části této práce byly získány metodou dotazování. Pro získání informací bylo využito dotazníků a řízených rozhovorů. Dotazníky byly určeny pro žáky 8. a 9. ročníku vybraných základních škol a sestávaly z šesti uzavřených otázek. Řízený rozhovor byl proveden s řediteli všech vybraných základních škol. Byl sestaven z dvanácti převážně otevřených otázek. Získaná data byla po té statisticky zpracována a graficky a slovně prezentována.

Výsledky: Informace získané prostřednictvím řízených rozhovorů s řediteli základních škol a dotazníků pro žáky osmé a deváté třídy potvrdily původní očekávání. Rozdíl mezi oběma zkoumanými školami je z hlediska sportovních kurzů velký, zejména pak vzhledem k jejich nabídce. To se také projevuje na spokojenosti žáků obou škol.

Klíčová slova: tělesná výchova, sportovní kurzy, Projekt GO!, RVP ZV, Vzdělávací program Základní škola, oblast výchovy a aktivit v přírodě

Abstract:

Title: Offer of Outdoor Sport Courses for the 2nd Grade of Chosen Basic Schools in Liberec Region

Aim: The aim of this bachelor's thesis is the description, providing of deeper details and evaluation of recent offer of sport courses in a field of education and outdoor activities taught at basic schools.

Method: All data used in practical part of this bachelor's work were collected using direct questioning method. To collect the information, questionnaires and semi-structured interviews were used. Questionnaires were addressed to eight- and nine-grade students of selected basic schools and were compiled of six closed questions. The semi-structured interview was conducted with managing directors of all chosen basic schools. It was compiled out of twelve mostly opened questions. Collected data were statistically processed and graphically and orally presented.

Results: Information collected either by using the semi-structured interview with basic schools managing directors or questionnaires addressed to eight and nine grade students assured the original expectations. Difference between both evaluated schools from the sport courses perspective is quite significant, mainly because of its offer. This conclusion has an impact to students satisfaction in both schools.

Key words: physical education, sport courses, Project GO!, RVP ZV, Educational program Zakladni skola, outdoor education and outdoor activities area

Obsah

1 Úvod	11
2 Teoretická východiska	13
2.1 Školní tělesná výchova v českých zemích	13
2.1.1 Historický vývoj tělesné výchovy v českých zemích	13
2.1.2 Význam tělesné výchovy a aktivního pohybu obecně	15
2.2 Člověk a volný čas	16
2.2.1 Problémy volného času	17
2.2.2 Volný čas dětí a mládeže	17
2.3 Oblast výchovy a aktivit v přírodě	18
2.3.1 Výchova v přírodě	19
2.3.2 Aktivity v přírodě	19
2.3.2.1 Významné historické události a vývoj v oblasti aktivit v přírodě	20
2.3.2.2 Oblasti aktivit v přírodě	21
2.4 Projekt GO!	23
2.4.1 Hlavní hypotézy Projektu GO!	24
2.4.2 Občanské sdružení HNUTÍ GO!	24
2.4.3 Výsledky Projektu GO!	25
2.5 Porovnání RVP ZV a Vzdělávacího programu Základní škola	26
2.5.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV)	26
2.5.1.1 Zavádění RVP na základní školy	27
2.5.1.2 Strukturace RVP ZV	27
2.5.1.3 Rámcový učební plán (RUP)	28
2.5.1.4 Vzdělávací oblast Člověk a zdraví	29
2.5.1.5 Hodnocení RVP	30
2.5.2 Vzdělávací program Základní škola	32

2.5.2.1	Strukturace Vzdělávacího programu Základní škola	32
2.5.2.2	Učební plán	33
2.5.2.3	Předmět Tělesná výchova (TV)	34
2.5.2.4	Hodnocení Vzdělávacího programu Základní škola	35
2.5.3	Závěrečné porovnání probíraných dokumentů	36
2.6	Sportovní kurzy – oblast výchovy a aktivit v přírodě na základních školách	38
2.6.1	Klasifikace kurzů	39
3	Cíle a úkoly práce	41
4	Metody práce	42
4.1	Metoda dotazování	42
4.1.1	Výzkumný soubor	43
4.1.2	Zpracování získaných dat	44
5	Výsledky výzkumu	45
5.1	Výsledky řízených rozhovorů s řediteli ZŠ	45
5.2	Výsledky dotazníků	48
6	Diskuze	57
6.1	Zhodnocení výsledků řízených rozhovorů	58
6.2	Zhodnocení výsledků dotazníků	59
7	Závěr	61
8	Seznam použité literatury	63
9	Přílohy	66

Seznam grafů

<u>Graf č. 1 – Zájmové sportovní aktivity žáků na ZŠ Ralsko</u>	48
<u>Graf č. 2 – Zájmové sportovní aktivity žáků na ZŠ Mírová</u>	49
<u>Graf č. 3 – Účast žáků ZŠ Ralsko na kurzech</u>	50
<u>Graf č. 4 – Účast žáků ZŠ Mírová na kurzech</u>	50
<u>Graf č. 5 – Spokojenost žáků ZŠ Ralsko s absolvovaným kurzem</u>	51
<u>Graf č. 6 – Spokojenost žáků ZŠ Mírová s absolvovaným kurzem</u>	51
<u>Graf č. 7 – Důvod neúčasti žáků ZŠ Ralsko na kurzech</u>	52
<u>Graf č. 8 – Důvod neúčasti žáků ZŠ Mírová na kurzech</u>	52
<u>Graf č. 9 – Spokojenost žáků ZŠ Ralsko s nabídkou sportovních kurzů</u>	53
<u>Graf č. 10 – Spokojenost žáků ZŠ Mírová s nabídkou sportovních kurzů</u>	54
<u>Graf č. 11 – Důvod nespokojenosti žáků ZŠ Ralsko s nabídkou sportovních kurzů</u>	55
<u>Graf č. 12 – Důvod nespokojenosti žáků ZŠ Mírová s nabídkou sportovních kurzů</u>	56

1 Úvod

Když jsem si vybírala téma své bakalářské práce, příliš dlouho jsem netápala. K mému rozhodnutí přispělo několik aspektů. Psát tuto závěrečnou práci v oblasti konkrétního sportu by pro mne bylo asi obtížné, poněvadž se v současné době žádnému aktivně nevěnuji. Několik let jsem poměrně úspěšně trénovala karate, ale před časem jsem skončila. Od té doby se snažím svůj volný čas vyplnit různými sportovními aktivitami. Sice se žádné nevěnuji naplno, těší mne ale pestrost pohybu. Dalo by se říci, že až do doby, kdy jsem začala studovat na FTVS, jsem se věnovala zejména halovým sportům. Na této fakultě jsem se ale ve větší míře seznámila s oborem sportů a aktivit v přírodě, který mne zcela nadchl. Z časových důvodů sice tento směr nestuduji, mám však k němu velmi blízko.

Svůj obor studuji s předpokladem, že budu v budoucnu učit. Jsem si vědoma, že tělesná výchova patří stále častěji mezi předměty, které žáci nemají příliš v oblibě. Vnímám také, že její význam je velmi často podceňován i samotnými rodiči žáků. A to i přesto, že se v dnešní době neustále prezentuje důležitost pravidelného aktivního pohybu pro zdraví člověka. Nemyslím si, že by tělesná výchova mohla nějak významně ovlivnit zdravotní stav žáků, kteří ve svém volném čase žádný jiný sport nevykonávají. Doufám ale v to, že dobře a zajímavě vyučovaný tělocvik může alespoň v některých žácích vzbudit zájem o sport a přimět je tak k dobrovolnému aktivnímu pohybu například v nějakém sportovním kroužku.

Jsem přesvědčena, že časová dotace pro tělesnou výchovu je na většině škol spíše nízká. V průběhu jedné vyučovací jednotky často není v učitelových silách stihnout vše podle plánu. I proto velký význam přikládám celodenním či ještě lépe vícedenním sportovním kurzům. Zde probíhá výuka mnohem intenzivněji. Žáci mají více času vyzkoušet si danou disciplínu, čímž mnohem dříve dosáhnou osobního pokroku. Mají tak mnohem dříve radost z úspěchu a tím i, řekla bych, větší chuť zkoušet nové věci. Další nespornou výhodou sportovních kurzů je prostředí. Běžná výuka tělesné výchovy v prostředí školní budovy probíhá vždy v jakési formální atmosféře. Kdežto atmosféra sportovního kurzu v přírodním prostředí je mnohem uvolněnější a, pakliže to dovoluje i chování žáků, umožňuje učiteli méně direktivní přístup ve výuce.

Prostředí sportovních kurzů, zejména pak kurzů aktivit v přírodě, často vyvolává situace, které vedou zúčastněné k lepšímu vzájemnému poznání. Ať už se jedná o poznání žáků učitelem či žáků vzájemně. Mají také silný výchovný charakter. Učí žáky kromě pohybových dovedností také spolehlivosti, trpělivosti, odvaze, sebedůvěře, schopnosti

spoléhat na své přátele, ochotě pomoci druhému a mnoha dalším důležitým charakterovým vlastnostem.

Cílem závěrečné bakalářské práce bylo popsat, přiblížit a zhodnotit současnou nabídku sportovních kurzů oblasti výchovy a aktivit v přírodě ve výuce na základních školách. Protože byla tato práce psána s předpokladem, že bude dále využita jako základ pro napsání diplomové magisterské práce, její stěžejní částí je především teoretická část. Zde je přiblížena problematika školní tělesné výchovy včetně sportovních kurzů, problematika volného času dnešní mládeže či oblast výchovy a aktivit v přírodě. Zajímavou podkapitolou je také vzájemné porovnání dvou základních pedagogických dokumentů vzdělávací soustavy ČR. Původního Vzdělávacího programu Základní škola a jej nahrazujícího Rámcového vzdělávacího programu. Teoretická část přibližuje i jiná témata, která s probíranou problematikou úzce souvisejí.

Druhou podstatnou částí této práce je pilotní studie. Z výše uvedeného důvodu se nejedná o rozsáhlé pátrání, spíše o místní šetření. Jejím cílem bylo zmapovat nabídku sportovních kurzů na dvou základních školách Libereckého kraje a získané výsledky vzájemně porovnat. Toto místní šetření nebylo významné pouze pro samotné výsledky zkoumání, ale bylo důležité i z hlediska prověření platnosti a efektivnosti použitých dotazníků (viz příloha 2) a řízených rozhovorů (viz příloha 1).

2 Teoretická východiska

2.1 Školní tělesná výchova v českých zemích

Díky tělesné výchově jsou žáci vedeni k pravidelné pohybové činnosti, jejímž smyslem je jejich výchova a vzdělávání pro celoživotní provádění pohybových aktivit. Tělesná výchova je nejen prostředkem pro rozvoj tělesné zdatnosti žáků, ale měla by sloužit i jako motivace pro mimoškolní pohybovou činnost, pro optimální rozvoj jejich výkonnosti, pro podporu zdraví a ochrany života (RVP, 2005).

V dnešní době už není pochyb o důležitosti pohybových aktivit pro tělesné i duševní zdraví. Přes tento notoricky známý fakt je však zapojení naší populace do pravidelné pohybové činnosti poměrně nízký. Pro pozvednutí úrovně tělesné zdatnosti mládeže by měla alespoň částečně sloužit pravidelná školní tělesná výchova. Ovšem ani v tomto případě není bohužel často dosahováno velkých úspěchů, poněvadž se stále častěji setkáváme s nezájmem a nechutí studentů ke sportu. Ne vždy se tedy prostřednictvím hodin TV podaří ve studentech probudit pozitivní postoj k pohybovým aktivitám, což se pak negativně odráží v jejich pozdějším věku, kdy odmítají provádět jakoukoli sportovní činnost ve svém volném čase (Slepička, 1994).

2.1.1 Historický vývoj tělesné výchovy v českých zemích

Vývoj společenských poměrů v 18. století vedl k potřebě větší vzdělanosti a kulturnosti obyvatelstva, což roku 1774 vyvrcholilo zavedením povinné školní docházky. Ta se týkala dětí ve věku od šesti do dvanácti let. Přesto, že Tereziánský školský řád byl tělesné výchově nakloněn, nebyla – pravděpodobně vlivem katolické církve – do obsahu zařazena (Štekr, 1999). Jak píše Kössl (2004), byla vystavována tělocvičná zařízení a hřiště, kterých využívalo mnoho učitelů pro mimoškolní činnost (např. Jan Jakub Ryba, J. M. Rautenkranz). Zájem veřejnosti o tělesná cvičení během několika let výrazně stoupl, chyběla však odborná vzdělanost učitelů tělesné výchovy. Tímto problémem se začal zabývat v polovině 19. století Rudolf Stephany. Stephany měl za úkol vychovávat v Praze po dobu dvou let 12 budoucích učitelů tělocviku, mezi nimi byl i Jan Malypetr, který později v jeho činnosti pokračoval.

Po pádu absolutismu v roce 1859 nastalo uvolnění společenské atmosféry. Povinná školní docházka byla prodloužena na 8 let a tělesná výchova byla zavedena jako povinný

předmět vyučovaný 2x týdně s cílem zvýšení všeobecné tělesné zdatnosti. V 90. letech pak byla TV zaváděna i na gymnázia (Štekr, 1999).

Počátkem 20. století byly vydány nové učební osnovy pro chlapecké i dívčí střední školy. Obsahem tělesné výchovy se tak stala cvičení pořadová, prostná, na náradí, hry a přirozená cvičení. Po 1. světové válce bylo založeno Ministerstvo školství a národní osvěty, pod jehož kompetenci spadaly školy národní (obecné a měšťanské) a střední (gymnázia a učitelské ústavy). Velmi významnou změnu v obsahu výuky TV přineslo zavedení nových osnov (1932-1933). Cílem byla demokratizace škol, dostupnost vzdělání a velkou změnou byl prostor pro realizaci osobnosti člověka. Mnohem více se uplatňovala dynamická a přirozená cvičení, sportovní a jiné hry, procházky či rytmická gymnastika, což vedlo k rozvoji individuálních schopností žáků (Kössl, 2004).

Jak píše Štekr (1999) v období Protektorátu Čechy a Morava byl zvýšen počet hodin tělesné výchovy na 3-4 týdně se zaměřením na atletiku a hry. Kromě zdravotního úkolu, plnil tělocvik především úkol branné výchovy, jejímž vzorem byla německá tělesná výchova. Vlivem války bylo však české školství značně omezováno a koncem války dokonce zrušeno.

Až po roce 1945-1946 byla postupně obnovena předválečná školská soustava a docházelo i k několika pozitivním změnám. Jednou takovou se stalo roku 1950 zavedení tělesné výchovy pro oslabené žáky. Časová dotace tělesné výchovy byla opět 2 hodiny týdně (až na učňovskou mládež, která ji měla 3x týdně). Do obsahu osnov se postupně zaváděly kurzy, plavecký výcvik a nepovinné sportovní hry. Nově začaly vznikat výběrové třídy (tzv. sportovní) pro nadané žáky s rozšířenou výukou tělesné výchovy (Štekr, 1999).

V dnešní době se již ve všech ročnících základních škol a většině ročnících středních škol vyučuje dle tzv. Rámcového vzdělávacího programu, který každým rokem postupně nahrazuje původní učební osnovy (viz kap. 2.5).

2.1.2 Význam tělesné výchovy a aktivního pohybu obecně

Jak píše Slepíčková (2001), sport je jedním z projevů zdravého životního stylu jedince. Lidé, kteří pravidelně v rozumné míře sportují, se těší lepšímu zdraví, jsou psychicky vyrovnanější, snáze zvládají stresové a nepříznivé životní situace. Dle Blahutkové a kol. (2005) je sport jedním ze základních fenoménů lidského bytí, který nás provází celým životem. Obohacuje ho, poněvadž je zdrojem zážitků, pocitu radosti, štěstí a v neposlední řadě i podmínkou zdraví.

Co je to vlastně ZDRAVÍ? Když nahlédneme do odborné literatury, zjistíme, že každý autor definuje zdraví poněkud odlišně. Všechny definice se ale shodují na tom, že jde o stav, kdy není člověk nemocný a naopak se cítí fyzicky i psychicky v kondici. Mužík a Krejčí (1997, s. 3) například definují zdraví jako „*optimální stav tělesné, duševní a sociální pohody*“. Dále píší, že základy pro zdravý život se vytvářejí již od narození. Podmínkou pro zdravý vývoj dítěte je např. rodičovská láska a vhodná péče, kamarádské vztahy, optimální prostředí pro trávení volného času a samozřejmě i dostatek aktivního pohybu.

Tělesná výchova a výchova ke zdraví by měla přispívat k získávání zdravotních vědomostí a k upevnění zdravotního chování žáků. Dle Holčíka (2004) by také měla vést ke zlepšení jejich pohybových dovedností. Pravidelná výuka tělesné výchovy je nesmírně důležitá a to zejména v dnešní době, kdy se stále častěji setkáváme s nízkým zájmem dětí o sport. U takovýchto dětí pak tělesná výchova pokrývá alespoň tu nejzákladnější potřebu pohybu lidského těla.

2.2 Člověk a volný čas

Cílem této kapitoly je přiblížit problematiku volného času a to zejména u moderní generace dětí a mládeže. Rozhodla jsem se ji do své práce zařadit proto, že podle mého názoru to, jakým způsobem děti tráví svůj volný čas, nesmírně ovlivňuje i jejich zájem o předměty ve škole, samozřejmě včetně tělesné výchovy.

Jak píše Darák (2001) ve svém příspěvku, volný čas mnoho lidí vnímá jako protipól pracovního času. Představuje prostor, který většina z nás využívá pro realizaci dobrovolných aktivit, vyvolávajících příjemné prožitky a pocity. Díky strukturálním změnám ve společnosti, rozvoji hospodářství a stále se zvyšující efektivitě výrobních procesů, mají lidé stále více volného času. Mnoho technických pokroků tak šetří čas nejen v zaměstnání, ale například i v domácnostech.

Způsob jakým lidé tráví svůj volný čas je ovlivňován mnoha faktory. Dle Slepíčkové (2005) mezi ty nejvlivnější patří pohlaví, věk, délka pracovní doby či vyučování, stav (svobodný/zadaný), počet dětí, vzdělání, povolání, výše mzdy, dále bydliště a jeho okolní prostředí, blízké okolí (přátelé, rodina...), den v týdnu, roční období a v neposlední řadě povaha člověka. Individuální volno-časový program samozřejmě velmi úzce souvisí se zájmy a koníčky člověka. To platí nejen u dospělých lidí, ale i u dětí školou povinných. V jejich případě má také velký význam výchova rodičů. Většina rodičů se jistě snaží v rámci svých možností plně vyhovět touhám svého dítěte, které se tak může věnovat svým zájmům. Bohužel, stále častěji mezi těmito zájmy schází sport.

Moderní doba většině z nás umožňuje mnohem více volného času. Jsou však mezi námi i tací, kteří pojem volný čas snad ani neznají. O této skutečnosti se zmiňuje Slepíčková (2005). Tito lidé tráví většinu času na pracovišti, kde pracují prakticky bez přestání. U mnohých může tento stereotyp způsobit psychického onemocnění nazývané „workoholismus“. Člověk je psychicky závislý na práci a není schopen si vytvořit volný čas pro relaxaci či zábavu.

U dětí a mládeže je délka volného času ovlivňována především školní docházkou, množstvím vyučovacích hodin, předmětů a také direktivními zásahy rodičů. V dnešní době existují mezi mládeží velké rozdíly v množství jejich volného času a především ve způsobu jeho využití. Přibývá frustrovaných jedinců z nedostatku volného času, ale i takových, kteří spíše pociťují jeho nadbytek (Darák, 2001).

2.2.1 Problémy volného času

Volný čas má velkou hodnotu, ne však sám o sobě. Člověk ho musí plně využít pro návrat k sobě samému, uvažování o hodnotách, jejich ohrožení a především pro jejich záchranu (Vážanský, Smékal, 1995). Většinou je volný čas pro člověka příjemnou záležitostí, může však s sebou přinášet i problémy. Tyto problémy nejčastěji pramení z neschopnosti lidí efektivně využívat svůj volný čas nebo také z nevhodných podmínek, které to jednoduše neumožňují. V důsledku toho je trávení volného času mnohých lidí stále více ovlivňováno konzumem, reklamou či průmyslem volného času (Slepičková, 2005).

Prostřednictvím masmédií pronikají do společnosti různé informace vzdělávací, zábavné, zájmové či rekreační povahy, které lidi pobízejí k aktivnímu využití volného času. Toto působení má jistě v mnohých případech kladný dopad. Na druhé straně však může hrozit přesytení informacemi a následná lhostejnost, která může vyústit v projevy násilí, agresivity, kriminality, egoizmu, netolerantnosti a může zasáhnout i do způsobu využití volného času (Darák, 2001).

2.2.2 Volný čas dětí a mládeže

Člověk v této věkové kategorii se pohybuje v prostředí rodiny, školy a mezi svými vrstevníky. Vůbec první (a možná i největší) vliv na vývoj dítěte má rodina. Členové moderní rodiny však velkou část dne tráví plněním svých pracovních (školních) povinností, a tak jim pro společné zážitky slouží pouze volný čas. Do jaké míry si ale rodiny umí užívat a užívají společných okamžiků, to je otázka. Volný čas dětí a mládeže je také podstatně ovlivněn ekonomickou situací rodiny. Děti z lépe situovaných rodin mají mnohem širší možnosti vyžití, nežli ty z chudších. Avšak ani dobré finanční zabezpečení nemusí být zárukou smysluplného naplnění volného času. K působení rodiny se postupem času přidávají i vlivy širšího sociálního prostředí jako je škola, přátelé, zájmové organizace aj. Jestliže chceme, aby děti efektivně využívaly svůj volný čas, je nesmírně důležité optimální působení právě ze strany rodiny, školy, přátel, mimoškolních organizací, ale také i ze strany sdělovacích prostředků, protože ty mají v dnešní době na děti obrovský vliv (Slepičková, 2005).

Jak už bylo výše nastíněno, došlo v posledních letech k velkým změnám ve společnosti. Tyto změny (ať už snadná možnost cestování, dostupnost počítačů, videoher, či mobilních telefonů aj.) značně ovlivnily kvalitu a náplň volného času dětí a mládeže. O jak velké změny jde, bylo zjišťováno prostřednictvím výzkumného projektu, o jehož průběhu a výsledcích se zmiňuje Čech ve svém příspěvku (2002). Tento výzkum byl prováděn u dětí mladšího věku –

konkrétně ve 3., 4., a 5. třídách základních a zvláštních škol v Brně. Celkem se zúčastnilo 863 žáků deseti škol.

Výsledky výzkumu prozradily, že nejvíce dívek (32 %) tráví svůj volný čas nejraději pobyt venku s kamarády, často bez smysluplného cíle. Tato činnost se u chlapců objevila až na 3. místě. Chlapci nejvíce preferovali sport a pohybové aktivity (29 %) a práci na počítači a videohry (22 %). Obecně také měly u dětí významné zastoupení hry (13 %). Co se týče organizovaného volného času, téměř 1/3 dětí působila ve sportovních oddílech či tělovýchovných jednotkách. Šlo však převážně o chlapce. Dívky spíše inklinovaly k uměleckým aktivitám (Čech, 2002).

2.3 Oblast výchovy a aktivit v přírodě

V dnešní době jde o jednu z nejdynamičtějších složek tělesné výchovy a sportu. Vzniká mnoho nových sportů a organizací, které tyto aktivity rozvíjejí, propagují, organizují a využívají ke komerčním účelům. Oblast výchovy a aktivit v přírodě má velmi široké využití. Největší uplatnění, zejména v České republice, má dle Turčové (2005) v mimoškolní činnosti, díky čemuž ji můžeme zařadit mezi aktivity provozované ve volném čase. Svými vazbami tak zasahuje do turistiky, sportu pro všechny, rekreace a také do programů výchovných institucí. Kromě volno-časových aktivit ovšem nesmíme opomenout ani velký vliv výchovy a aktivit v přírodě na školní tělesnou výchovu (Neuman a kol., 2000).

Je obtížné přesně vymezit a konkrétně charakterizovat tuto oblast, poněvadž prakticky všichni autoři, kteří se touto problematikou zabývají, ji vnímají odlišným způsobem. Z toho také vyplývá fakt, že ve většině publikací se setkáváme s různými termíny i odlišnou klasifikací. Jak píše Turčová (2005), asi nejčastěji používaným pojmenováním v oblasti výchovy a aktivit v přírodě je *výchova v přírodě*. Tento termín se začal používat již počátkem 20. století, kdy se s ním poprvé můžeme setkat v překladech dobrodružných knih E. T. Setona či v některých dílech A. B. Svojsíka (Neuman a kol., 2000).

Pojem *výchova v přírodě* byl v České republice definován například dvěma spoluautory Hanušem a Jiráskem (1996) a Neumanem a kol. (2000). Já jsem si pro tuto práci zvolila terminologii a klasifikaci Oblasti výchovy a aktivit v přírodě právě podle Neumana a kol. Ti se ve své publikaci *Turistika a sporty v přírodě* (2000) věnují zvlášť výchově v přírodě a zvlášť aktivitám v přírodě, které následně dělí do deseti oblastí.

2.3.1 Výchova v přírodě

Výchovu v přírodě definujeme jako „proces zkušenostního učení (prostřednictvím praktické činnosti), který se především odehrává v přírodním prostředí.“ (Neuman a kol., 2000, s. 33). Během tohoto učení je kladen největší důraz zejména na mezilidské vztahy a vztah člověka k přírodě.

Jirásek (2004) v prvním čísle Gymnasionu dále dělí výchovu v přírodě podle vzájemných vztahů výchovy a přírody na tři základní oblasti:

1. **Výchova pro přírodu** – také označovaná jako enviromentální či ekologická, která se zabývá především vztahem člověk a životní prostředí a ochranou přírody.
2. **Výchova o přírodě** – která má především vzdělávací charakter a se kterou se nejčastěji setkáváme ve školství.
3. **Výchova přírodou** – při které je přírody využíváno nejen jako vhodného prostředí pro výuku, ale i přímo jako prostředku pro výuku.

2.3.2 Aktivity v přírodě

Dle Neumana a kol. (2000) jsou aktivity v přírodě souborem činností, které zahrnují turistiku, sporty v přírodě, hry a mnohá další cvičení. Pro všechny je společné, že je vykonáváme vlastní silou a že jsou vždy spjaty s využíváním přírodního prostředí. Jestliže navíc využijeme správných metod a přístupů, mají aktivity v přírodě výchovný potenciál důležitý pro rozvoj osobnosti.

Dnes aktivity v přírodě zažívají po celém světě velké boom. Tento rozmach je pravděpodobně reakcí lidí na změny v životním stylu a také na změny v chápání významu přírodního prostředí pro kvalitu života. Každá společnost a nyní snad již celý civilizovaný svět se snaží na hodnotu přírodního prostředí reagovat. Zejména pak státy, kde technizace života a životní úroveň dosáhly vysokého stupně u většiny obyvatelstva.

Technizace moderního světa vede ke snižování nároků na tělesnou práci člověka, což obecně vede i ke snižování dříve tak nezbytné tělesné aktivity. Stále větší důraz je naopak kladen na mentální schopnosti (Sýkora a kol., 1986). Dalším charakteristickým znakem dnešní doby je zvyšující se množství volného času a větší mobilita lidí, také nárůst a snadná

dostupnost informací všeho druhu a bohužel i denaturalizace životního prostředí (Neuman a kol., 2000). V této fázi se pro člověka příroda stává jednak hlavním zdrojem rekreace, ale i prostředím využívaným k tělocvičným či jiným pohybovým aktivitám, které ovlivňují jeho duševní i tělesnou hygienu (Sýkora a kol., 1986).

2.3.2.1 Významné historické události a vývoj v oblasti aktivit v přírodě

První zmínky o výchově v přírodě nalzáme v historických pramenech již od starověku. Například pro Antiku je typický ideál kalokaghatie, tedy harmonický rozvoj těla i duše člověka a to v souladu s přírodou. V období středověku pak byla tělesná cvičení v přírodě součástí přípravy rytířů (Kössl, 2004).

Jak píše Neuman a kol. (2000), velmi významné období v historii této oblasti přichází s nástupem renesance a humanismu ve 14. století, kdy středem zájmu je opět člověk a příroda. Důležitost cvičení v přírodě tehdy zdůrazňovali významní filozofové, humanisté i pedagogové jako například J. A. Komenský, F. Petrarca, J. Locke či J. J. Rousseau.

Přibližně od poloviny 18. do poloviny 19. století aktivně působili tzv. filantropisté, kteří mají velký podíl na prosazení aktivit v přírodě do výchovy. Za zakladatele filantropismu je považován J. B. Basedow, dalšími významnými představiteli jsou Guts-Muths či Herbart, který má velký podíl na rozvoji tzv. přirozené metody (Kössl, 2004).

Další významnou osobností pro výchovu a aktivity v přírodě je E. T. Seton, zakladatel Woodcraft Indians (1902). Šlo o organizaci pro mládež, kde se inspirací pro výchovu stala idealizovaná představa lesních Indiánů. Z této organizace vycházel i britský generál R. S. Boden-Powel, který roku 1908 založil skauting. Skauting v jeho podání měl silně militaristický podtext a v mnohém se odlišoval od našeho skautingu, jehož zakladatelem se stal roku 1914 A. B. Svojsík. Významný podíl na rozvoji aktivit v přírodě u nás měly mimo jiné i organizace Sokol a Orel (Hanuš a Jirásek, 1996).

Jestliže nahlížíme do historie aktivit v přírodě, rozhodně nemůžeme opomenout tramping. V meziválečném období u nás díky rozmachu trampského hnutí vznikalo mnoho osad a to zejména v údolí řeky Vltavy, Sázavy a Kocáby. Podle Kössla (2004, s. 136) je „trampské hnutí v Československu ojedinelým historickým jevem, který nemá v dějinách evropských národů obdoby.“ Jestliže v této době vznikaly v zahraničí osady, bylo to jen díky vandrování českých trampů v cizině.

Důležitou událostí v dějinách aktivit v přírodě byl vznik světového hnutí Outward Bound. Roku 1941 byla německým pedagogem Kurtem Hahnem založena první Outward

Bound škola, která se zaměřovala na výcvik vojáků britského námořnictva (Neuman a kol., 2000). Dnes jde však o organizaci s několika desítkami poboček po celém světě, která se zabývá především výchovným i terapeutickým využitím dobrodružných aktivit a aktivit v přírodě.

Roku 1953 byla u nás založena první vysoká škola se zaměřením na vzdělávání v oblasti tělesné výchovy ITVS (později FTVS). V rámci tohoto institutu vznikla i katedra sportů v přírodě, která se dodnes podílí na rozvoji této oblasti (Kössl, 2004).

V sedmdesátých letech pak u nás vznikla při SSM Prázdninová škola Lipnice. Jde o zájmové občanské sdružení se zaměřením na tzv. zážitkovou pedagogiku, které se v roce 1991 stalo členem výše zmíněného světového hnutí Outward Bound (Neuman a kol., 2000).

2.3.2.2 Oblasti aktivit v přírodě

Toto rozdělení aktivit v přírodě, které jsem si zvolila, odpovídá klasifikaci podle Neumana a kol. (2000). Jak jsem se již ale zmiňovala výše, existuje mnoho typů klasifikace i terminologie, které se tedy mohou autor od autora lišit.

Neuman a kol. rozlišuje 10 oblastí aktivit v přírodě, z nichž přiblížím ty, které dle mého názoru souvisejí, nebo by mohly souviset, se školní výukou.

1. Sporty v přírodě

Jde o disciplíny, které se provádějí v přírodě, odehrávají se formou soutěže a jejich cílem je dosáhnout co nejvyššího výkonu. Hlavním důvodem sportování v přírodě je určitě zvyšování kondice a zlepšování pohybových funkcí. Na druhé straně podporuje neobyčejnost zážitků, možnost spolupráce a komunikace s ostatními a také umožňuje získávat či prohlubovat ekologicko-hodnotový pohled na svět (Neuman a kol., 2000).

2. Aktivity typu „Survival“

3. Aktivity v přírodě

4. Turistika a putování

V Čechách jde především o komplex činností spjatých s aktivním pohybem a pobytem v přírodě, které mimo jiné vyžadují odborné znalosti a dovednosti. Cílem turistiky je především poznávání přírody, lidských výtvorů a života lidí obecně (Neuman a kol., 2000).

Dominantní postavení při vzniku a rozvoji organizované turistické činnosti u nás zaujímá organizace s názvem Klub českých turistů, která se i dnes snaží přispět k rozvoji turismu v mnoha směrech (Neuman a kol., 2000).

5. Pobyt v přírodě a táboření

Do této oblasti patří široký okruh činností, které obecně souvisejí s tábořením. A to jak s tábořením individuálním, tak i s putovnými tábory či tábory stálými. Táboření bylo zprvu spojováno především s mládeží, dnes se však díky široké nabídce účastní lidé všech věkových kategorií (Neuman a kol., 2000).

6. Cvičení v přírodě a lanové překážky

Jde o různé pohybové úkoly, jejichž cílem je všestranný pohybový rozvoj a osobnostní růst člověka. Překonávání těchto přírodních či umělých překážek, které v sobě skrývají jisté riziko, vyžaduje projevení rozhodnosti, tvořivého přístupu při řešení problémů a v neposlední řadě i překonání vlastního strachu (Neuman a kol., 2000).

7. Hry v přírodě, iniciativní a týmové hry

Tato velmi rozmanitá cvičení v přírodě jsou charakteristická zejména pozitivním vlivem na osobnostní rozvoj člověka. Při správném výběru her, jejich vedení a hodnocení mohou být navíc dobrou školou zvládání náročných situací a přípravou na život (Neuman a kol., 2000).

8. Poznávání, pozorování a ochrana přírody

Pro tuto oblast je typické propojení různých přírodovědných oborů s poznávací činností a ekologickou výchovou. Jejím cílem je sblížení člověka s přírodním prostředím, pochopení jeho významu pro lidstvo a následně i jeho ochrana (Neuman a kol., 2000).

9. Pracovní činnost a služba

Je nedílnou součástí všech školních i výchovných kurzů a táboření. Spadají sem také různé výpomoci v lesnictví, přírodních parcích, v zemědělství atd. Tyto činnosti mají především výchovný význam (Neuman a kol., 2000).

10. Umělecko – tvořivá činnost

Do tohoto okruhu činností řadíme např. zpracování dřeva, modelování z hlíny, pletení z přírodních materiálů, tvorbu totemů, ale také tanec, zpěv, vyprávění aj. Smyslem umělecko – tvořivé činnosti je kromě naučení novým dovednostem opět osobnostní rozvoj člověka (Neuman a kol., 2000).

2.4 Projekt GO!

V této kapitole bych ráda přiblížila, co to vlastně Projekt GO! je, jaké jsou jeho cíle, historie, kdo je jeho autorem a také pro koho je určen. Někdo by mohl nesouhlasit se zařazením tohoto tématu do práce, která se věnuje především sportovním kurzům na základních školách, když jde o projekt věnovaný studentům prvního ročníku na středních školách. Přesto si ale myslím, že sem tato kapitola patří. Podle mého názoru totiž nese vynikající myšlenku, která by jistě našla uplatnění i při různých kurzech základních škol.

První idea tohoto projektu – Vyplnit mezeru v lidském přístupu ke čtrnáctiletým nastávajícím studentům prvního ročníku střední školy, vznikla v roce 1989. Tato myšlenka se zrodila ve spolupráci psycholožky J. Matějkové a dvou pedagogů R. Schindlera a V. Halady, kteří zároveň působili jako instruktoři Prázdninové školy Lipnice. O dva roky později (v roce 1991) byl pak realizován první ročník kurzů v rámci Projektu GO!. Konal se ve spolupráci s Gymnáziem Jana Keplera v Praze a byl určen pouze pro jednu třídu. Místo konání bylo zvoleno symbolicky na stejném místě, kde se konal první Svojsíkův junácký tábor. Na hájence u Vorlovny nedaleko Lipnického hradu (Másilka a Zappe, 2007).

Celý Projekt GO! je založen na působivé a k aktivitě stimulující atmosféře. Instruktoři kladou důraz na aktivní zapojení všech účastníků včetně učitele. Pro mnohé je však díky atraktivnosti a nevšednosti většiny činností aktivita samozřejmostí. Studenti musí překonávat různé překážky či řešit netradiční problémy, při kterých mohou změřit vlastní fyzické i psychické síly (Hanuš, 2004).

Až do roku 1996 byly Kurzy GO! pořádány pod záštitou Prázdninové školy Lipnice. V tomto roce však záštitu převzala akademická půda Katedry rekreologie FTK Univerzity Palackého v Olomouci. Po velkém úspěchu prvního ročníku se Projekt GO! neustále rozvíjel. Postupně se ho účastnilo stále více škol a začal se pořádat nejen v létě, ale i v zimě. Kurzy GO! se až do roku 1995 konaly ve spolupráci Gymnázia Jana Keplera v Praze. Po cca pěti letech pak byla tato spolupráce ukončena, protože GTJ již mělo dostatek připravených učitelů, kteří byli schopni kurzy GO! realizovat sami. Tento krok je vnímán jako vyvrcholení první etapy tohoto projektu (Hanuš, 2004).

Druhá etapa projektu byla zahájena ihned v následujícím roce 1996 s novou myšlenkou realizace projektu Hnutí GO! (více viz podkapitola 2.4.2). O třetí etapě pak můžeme hovořit od roku 2001, kdy vznikl projekt Pilotních škol. Jde o několik organizací vybraných škol,

kteře se nyní snaží komplexně realizovat myšlenku změny atmosféry ve školství (Hanuš, 2004).

Dnes vstupní adaptační kurzy nepřipravuje pouze občanské sdružení zastřešující Projekt GO!, ale věnují se jim i další organizace. Mnohé školy si také adaptační kurzy pořádají samostatně. Ať už jsou ale kurzy organizovány kýmoli, většinou probíhají jako pětidenní či šestidenní a jsou připravovány dle metod zážitkové pedagogiky. Shodný je i hlavní důvod jejich konání, a sice umožnit vzájemné poznání a seznámení studentů se spolužáky a s třídním učitelem ve formální i neformální rovině (Másilka a Zappe, 2007).

2.4.1 Hlavní hypotézy Projektu GO!

- Umožnit studentům prvního ročníku a jejich třídnímu učiteli před nástupem do školy vzájemné fyzické a emocionální poznání a vytvořit sociální vazby v kolektivu.
- Urychlit adaptaci studentů prvního ročníku na nové prostředí a nový kolektiv.
- Navodit příjemnou atmosféru ve skupině, podpořit tvůrčí spolupráci a toleranci mezi studenty.
- Usnadnit plynulý přechod studentů z dětství do dospělosti.
- Pomoci vytvořit nové hodnoty vztahu mezi studenty a rodiči.
- Připravit studenta na reálný život dospělého člověka (Hanuš, 1996)

2.4.2 Občanské sdružení HNUTÍ GO!

Jak už bylo zmíněno výše, roku 1995 byla ukončena pomyslná první etapa Projektu GO!. Tento konec ovšem neznamenal i konec celého projektu. Naopak o rok později, v roce 1996, byla zahájena druhá etapa, jejíž smysl spočíval v založení HNUTÍ GO!

HNUTÍ GO! je dobrovolná, nezávislá organizace se sídlem na Katedře rekreologie FTK UP v Olomouci. Důvodem jejího vzniku byla především snaha zavést Projekt GO! do co nejvíce středních škol v ČR a SR. V dnešní době působí tato organizace jako experimentální centrum zážitkové pedagogiky, které organizuje kurzy pro nastupující ročníky středních škol v rámci Projektu GO!. Dále na vybraných tzv. pilotních školách rozvíjí v rámci celoročních Projektů GO! ideu změny atmosféry ve školství. Také pořádá semináře pro pedagogy a podporuje vydávání nových publikací o zážitkové pedagogice (Hanuš, 2004).

Hlavní cíle Hnutí GO!

1. Podpora nových metod výchovy a vzdělávání na školách a dalších institucích. Zaměření na rozvoj komunikace, spolupráce ve skupině či páru, tvořivosti, rozvoji sociálních vztahů a sebepoznání.
2. Podílet se na propagaci nových metod výchovy v přírodě.
3. Podílet se organizačně, finančně či materiálně na zabezpečení vzdělávacích seminářů, výchovných rekreačních akcí či pobytu v přírodě (Hanuš, 2001).

2.4.3 Výsledky Projektu GO!

- Díky intenzivní rekreačnímu pobytu dojde k rychlému a často pevnému stmelení kolektivu, které by nenastalo ani po několika letech školní docházky.
- Na kurzu se studenti poznají v různých situacích, ke kterým by ve škole nemohlo dojít, což umožňuje hlubší vzájemné poznání.
- Pestrý a atraktivní program plný neobvyklých zážitků, poskytuje studentům výraznější sebereflexi a reálnější pohled na sebe sama.
- Již zmíněný pestrý program také umožňuje zpětnou vazbu, která usnadňuje korekci chování skupiny či jedince.
- Možnost neformálního seznámení s učitelem při fyzicky i psychicky náročných aktivitách pak často navozuje užší spolupráci i v oblasti formální.
- Pozitivní zážitky, které studenti na kurzech nabudou, mohou v budoucnu působit jako uvolňující momenty, které jim usnadní překonání některých obtíží (Hanuš, 1996).

Výhodou těchto adaptačních kurzů je, že po skončení kurzu se studenti od sebe nerozjíždějí pryč, ale naopak je čeká několik let společné práce ve škole, kdy jsou připraveni spolehnout se nejen sami na sebe, ale i na své spolužáky.

2.5 Porovnání RVP ZV a Vzdělávacího programu Základní škola

Obsah učiva základních škol je do jisté míry stanoven základními pedagogickými dokumenty vzdělávací soustavy ČR. V současnosti se ve školství střetávají dvě vzdělávací koncepce. Tou první z nich je tzv. Vzdělávací program Základní škola. Jde o původní koncepci vzdělávání, která byla v České republice uvedena v platnost roku 1996 (MŠMT ČR, 2001). V současnosti je však „v souladu s novými principy kurikulární politiky, zformulovanými v Národním programu rozvoje vzdělávání v ČR (tzv. Bílé knize) a zakotvenými v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).“ (RVP, 2005, s. 9) do vzdělávací soustavy zaváděn nový systém kurikulárních dokumentů určených pro vzdělávání žáků ve věku od 3 do 19 let.

2.5.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV)

Jak už bylo výše zmíněno, kurikulární reforma s sebou přinesla vznik nového systému vzdělávacích dokumentů. Tento systém je takřkajíc dvouúrovňový. První úroveň je **národní** a je představována Rámcovým vzdělávacím programem. Jde o národní kurikulum, které je garantované státem a stanovuje obecné cíle vzdělávání. Na RVP navazuje tzv. školní kurikulum v podobě Školních vzdělávacích plánů (ŠVP), které představují druhou – **školní** úroveň nového systému vzdělávací soustavy. ŠVP vytváří každá škola samostatně na základě národního dokumentu, který modifikuje dle svých materiálních podmínek, zaměření, cílů atd. (RVP, 2005).

Poněvadž se vzdělávací systém věnuje vzdělávání žáků v rozmezí od 3 do 19 let, musí existovat několik podob RVP, z nichž se každý odlišuje v určitých aspektech podle toho, pro jaký stupeň či druh vzdělávání je určen. V tomto případě mluvíme o tzv. systému kurikulárních dokumentů, ve kterém je RVP rozdělen na RVP PV (pro předškolní vzdělávání), RVP ZV (pro základní vzdělávání), RVP GV (pro gymnaziální vzdělávání), RVP SOV (pro střední odborné vzdělávání) a ostatní RVP (které vymezuje školský zákon, například pro základní umělecké vzdělávání) (RVP, 2005).

2.5.1.1 Zavádění RVP na základní školy

Jak už bylo výše zmíněno, zavedení nového školského systému znamenalo pro všechny školy vytvoření jejich vlastního Školního vzdělávacího plánu. Škola si tedy sama vytváří učební plány, čímž dochází k decentralizaci pravomoci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Vlastní učební plány školám měly umožnit zaměření určitým směrem podle toho, k jaké oblasti mají nejbližší. Měly zvýšit volnost výběru vyučovaných předmětů a umožnit propojování předmětů v celky, což by mělo žákům usnadnit vytváření souvislostí mezi probíranými látkami. Také se, díky novému školskému systému, navýšil počet disponibilních hodin, které škola může využít pro své zaměření (Süss, Šrámek, 2008).

Přípravy na výuku dle nového systému vyvrcholily ve všech základních školách počátkem školního roku 2007/2008. Právě v tomto školním roce totiž byla zahájena výuka dle nového výukového plánu, jehož předlohou už nebyly učební osnovy, ale právě RVP. Školská reforma se týkala nejprve 1. a 6. tříd všech základních škol s tím, že každým dalším rokem pak výuka dle RVP postoupila o ročník výš. Tímto způsobem se tedy ve školním roce 2009/2010 vyučovalo podle RVP již na celém druhém stupni ZŠ (Süss, Šrámek, 2008). Rok před povinným zavedením RVP do všech 1. a 6. tříd základních škol, probíhalo nejprve jeho testování na tzv. pilotních školách. Šlo přibližně o šedesát základních škol vybraných z celé České republiky, na kterých se celý školní rok vyučovalo dle návrhu RVP, čímž se zjišťovala efektivita nového systému vzdělávání.

2.5.1.2 Strukturace RVP ZV

Tento dokument je rozdělen na čtyři části:

- **ČÁST A** se zabývá vymezením vzdělávacího programu pro základní vzdělávání v systému kurikulárních dokumentů.
- **ČÁST B** se věnuje charakteristice základního vzdělávání.
- **ČÁST C** se zabývá pojetím a cíli základního vzdělávání, klíčovými kompetencemi, jednotlivými vzdělávacími oblastmi, průřezovými tématy a rámcovým učebním plánem.
- **ČÁST D** je věnována vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a vzdělávání žáků mimořádně nadaných, dále materiálním, personálním, hygienickým, organizačním a jiným podmínkám pro

uskutečňování RVP ZV a nakonec se zabývá zásadami pro zpracování ŠVP (RVP, 2005).

Základní vzdělávání je rozděleno do devíti vzdělávacích oblastí, z nichž každá je tvořena jedním vzdělávacím oborem nebo více obsahově blízkými vzdělávacími obory. V úvodu každé vzdělávací oblasti nalezneme její **charakteristiku**, která obeznamuje s významem příslušné vzdělávací oblasti v základním vzdělávání a přibližuje vzdělávací obsah jednotlivých vzdělávacích oborů. Také je zde naznačena návaznost vzdělávacího obsahu 1. a 2. stupně základního vzdělávání. Na úvod pak navazuje **Cílové zaměření vzdělávací oblasti**, které popisuje, k čemu je žák veden, aby postupně dosáhl daných klíčových kompetencí.

Další podkapitoly jsou pak věnovány samotnému **vzdělávacímu obsahu** jednotlivých vzdělávacích oborů. V RVP je vzdělávací obsah rozčleněn na 3 období. První období (1. – 3. ročník) i druhé období (4. – 5. ročník) odpovídá 1. stupni, třetí období je pak v rámci celého 2. stupně (6. – 9. ročník). Vzdělávací obsah je tvořen **Očekávanými výstupy** a **Učivem**, které na ně navazuje. Očekávané výstupy, jak se píše v RVP (2005, s. 18), „*vymezují předpokládanou způsobilost využívat osvojené učivo v praktických situacích a v běžném životě*“. Nejsou stanoveny pro každý ročník, ale podléhají rozdělení vzdělávacího obsahu do již zmiňovaných období. Jsou tedy stanoveny na konec 3. ročníku (1. období), na konec 5. ročníku (2. období) a na konec 9. ročníku (3. období). Část s názvem Učivo je pak strukturována do okruhů a je chápána jako prostředek pro dosažení očekávaných výstupů. (RVP, 2005).

2.5.1.3 Rámcový učební plán (RUP)

RUP stanovuje počet vyučovacích hodin jednotlivých vzdělávacích oblastí (oborů) za týden. Časová dotace je vždy stanovena pro celý 1. a 2. stupeň (ne pro jednotlivé ročníky). **Minimální časová dotace** vyjadřuje počet hodin týdně, ve kterých se škola musí věnovat danému vzdělávacímu oboru na příslušném stupni základního vzdělávání. Pro Tělesnou výchovu je na 1. stupni stanovena minimální časová dotace na 10h a Výchova ke zdraví se nevyučuje. Na 2. stupni je pak pro celou vzdělávací oblast Člověk a zdraví stanovena na 11 vyučovacích hodin. **Celková časová dotace**, tedy maximální povinná časová dotace za týden, je tvořena minimální časovou dotací pro jednotlivé vzdělávací obory a disponibilní časovou dotací. Pro 1. stupeň základního vzdělávání je stanovena na 118 hodin a pro 2. stupeň základního vzdělávání na 122 hodin. **Disponibilní časová dotace** je počet hodin, které škola

může libovolně využít pro realizaci vlastní specializace na určitou oblast. Dále je možné tyto hodiny využít pro zařazení předmětů speciální pedagogické péče v případě, že školu navštěvují žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (RVP, 2005).

RUP závazně stanovuje:

- začlenění všech vzdělávacích oblastí a oborů do základního vzdělávání na 1. i 2. stupni,
- minimální časovou dotaci pro jednotlivé vzdělávací oblasti na daném stupni základního vzdělávání,
- povinné zařazení průřezových témat do výuky,
- disponibilní časovou dotaci,
- celkovou povinnou časovou dotaci pro 1. a 2. stupeň základního vzdělávání,
- poznámky ke vzdělávacím oblastem v RUP (RVP, 2005).

Na základě RUP si školy vytvářejí vlastní učební plán, který musí respektovat výše zmíněná kritéria.

2.5.1.4 Vzdělávací oblast Člověk a zdraví

Tato oblast přináší žákům základní poznatky, činnosti a způsoby chování, které pozitivně ovlivňují jejich zdravotní stav. Důraz je kladen na poznávání sebe sama, na pochopení hodnoty zdraví, smyslu zdravotní prevence, pochopení významu pohybu pro zdraví člověka a také hloubky problémů způsobených nemocemi či jiným poškozením zdraví. Zpočátku hraje při vzdělávání žáků velmi důležitou roli pozitivní příklad učitele, později je také kladen důraz na samostatnost a zodpovědnost žáků nejen v oblasti týkající se zdraví. Při realizaci této vzdělávací oblasti je kladen důraz na rozvoj pohybových schopností a osvojení nových praktických dovedností žáků, které vedou k posílení jejich zdravotního stavu (RVP, 2005).

Do vzdělávací oblasti Člověk a zdraví jsou dle RVP (2005) řazeny dva vzdělávací obory: **Výchova ke zdraví** a **Tělesná výchova**. Výchova ke zdraví učí žáky základním poznatkům o člověku v souvislosti s prevencí pro ochranu zdraví. Žáci si v průběhu výuky upevňují hygienické, stravovací, pracovní i jiné zdravotně-preventivní návyky. Rozšiřují si znalosti o přírodě, rodině, společenských vztazích, ale také o hrozbě škodlivých látek či prevenci proti úrazům. Svým obsahem navazuje tato oblast na obsah vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět.

Vzdělávací obor Tělesná výchova učí žáky novým pohybovým činnostem a směřuje k poznávání jejich účinků na tělesnou zdatnost, psychický stav i sociální pohodu člověka. Na počátku vzdělávacího procesu převažuje spíše spontánní pohybová činnost žáků. Ta je však postupně korigována a vede k uvědomělým a výběrovým pohybovým činnostem. Tělesná výchova je prostředkem pro rozvoj tělesné zdatnosti žáků, měla by je ale i motivovat k mimoškolní pohybové činnosti pro optimální rozvoj jejich výkonnosti, regeneraci sil, pro podporu zdraví a ochrany života (RVP, 2005).

Vzdělávací obsah Tělesné výchovy je realizován ve všech ročnících základního vzdělávání a ze zdravotních a hygienických důvodů nesmí počet vyučovacích hodin klesnout pod 2 hodiny za týden. V RVP je Tělesná výchova rozdělena pro 1. i 2. stupeň základního vzdělávání do 3 tematických celků: Činnosti ovlivňující zdraví, Činnosti ovlivňující úroveň pohybových dovedností a Činnosti podporující pohybové učení. (RVP, 2005). Jak už z názvu vyplývá, druhý tematický celek je věnován stručné charakteristice sportů a jejich obsahu ve výuce tělesné výchovy. Ze sportů a aktivit v přírodě je zmiňována turistika a pobyt v přírodě, lyžování a bruslení. RVP, na rozdíl od Vzdělávacího programu Základní škola, také počítá s výcvikem na snowboardu. V tomto dokumentu není nijak přesně stanoven způsob výuky těchto sportovních disciplín. Zda tedy budou vyučovány formou kurzu, či v rámci vyučovacích hodin tělesné výchovy, je ponecháno čistě na rozhodnutí školy. Obsah učiva všech sportů tohoto tematického celku je popsán poměrně stručně a obecně. To platí i pro učivo výše zmiňovaných sportů a aktivit v přírodě.

2.5.1.5 Hodnocení RVP

Tato podkapitola byla vytvořena především na základě vlastní zkušenosti několika učitelů. Požádala jsem je o sepsání všech „pro a proti“, která je k tématu RVP napadají. Tito pedagogové mají dlouholetou praxi v oboru a díky tomu i možnost zhodnotit změny přinesené kurikulární reformou.

Při tomto hodnocení jsem také využila textu z knihy Mužíka, Dobrého a Süsse (2008), ve kterém se autoři zabývají názory na RVP učitelů tělesné výchovy na vybraných základních školách v Plzni. Zjišťování názorů bylo uskutečněno ve školním roce 2006/2007, tedy rok před povinným zavedením RVP do 1. a 6. tříd základní školy. Výzkum probíhal formou anket a týkal se 23 učitelů TV na 2. stupni ZŠ.

a) Výsledky výzkumu:

Pouze 20 % dotazovaných vidí v novém vzdělávacím systému nějaký přínos pro vzdělávání mládeže. Naopak 33,3 % učitelů vnímá tyto změny jako více zbytečné práce pro učitele a 23,3 % nevěří, že by se touto reformou něco změnilo.

b) Pozitiva dle dotazovaných pedagogů:

- Poměrně velká volnost při sestavování ŠVP, což umožnilo zařadit nové předměty a aktivity, které jsou pro žáky zajímavé.
- Zařazení disponibilních hodin, které školám umožňují specializaci na určitou oblast posílením výuky některých předmětů či zaváděním nových předmětů dané oblasti.
- Začlenění tzv. projektových dní, během nichž se konají exkurze, výlety či kurzy dle možností a vybavení školy.
- Samostatná volba školy, podle jakých učebnic bude vyučovat. Tato myšlenka je velmi zajímavá, problémem však je, že dosud nebylo vydáno mnoho kvalitních učebnic.

c) Negativa dle dotazovaných pedagogů:

- Příliš velká volnost, která vnesla chaos a nesystematičnost do výuky. Sestavování tematických plánů se totiž často účastnili učitelé nezkušení, bez praxe, ale i učitelé zkušení, kteří jsou však praktici, ne metodici a didaktici.
- Plán byl vytvářen pod tlakem, mnoho kantorů bylo bezradných, a tak je často ŠVP pouze přepisem původních osnov obohaceným o nové termíny. Ke zkvalitnění výuky ale nedošlo. Také se často prováděly změny za každou cenu, které nebyly nutné a vznikalo mnoho omylů.
- Nebyly stanoveny závazné výstupy pro každý ročník ani rámcové rozvržení výuky. To naprosto znemožňuje porovnání vědomostí, dovedností a návyků v daném okamžiku mezi školami či paralelními třídami.
- Tato volnost se stala velkým problémem pro děti, které se například přestěhují a musí nastoupit na jinou školu. Zde může výuka probíhat naprosto odlišným způsobem a v jiném pořadí. Navíc pro děti svěřené do střídavé péče rodičů je tento problém zcela nepřekonatelný.
- Problémem jsou také učebnice, kterých je na trhu velké množství, ale zdaleka nejsou tak kvalitní a metodicky propracované jako učebnice staré koncepce. Navíc ani nové učebnice nemohou plně vyhovovat každé škole, když všechny učí látku v odlišném pořadí.

- Po roce 1989 bylo nakoupeno velké množství učebnic a cvičebnic, které ale nyní RVP neodpovídají a ŠVP na některých školách nevyhovují. Jsou tedy pro školu nepoužitelné, přestože znamenaly velké finanční výdaje.
- Jde o byrokratické zatížení kantorů, které v mnohých případech nepřineslo do výuky příliš nového. Naopak vneslo spíše chaos a nedostatky, které se postupně vyplavují. Vytváření ŠVP a jeho neustálé přepracovávání navíc odvádí kantory od jejich základní činnosti: učit a připravovat se na výuku. To vše bez jakéhokoli finančního ohodnocení.
- RVP mělo dětem zpestřit školní život a rozšířit možnosti vzdělávání. Nahradilo však systém, který byl mnoha lety prověřený a dobře fungoval. Většina škol by asi mnohem více ocenila finanční prostředky pro koupi učebních pomůcek (interaktivní tabule, PC...), které by umožnily moderní výuku dle původních osnov.

2.5.2 Vzdělávací program Základní škola

Tento kurikulární dokument – předchůdce RVP, byl uveden v platnost dne 1. září 1996. Jeho zavádění proběhlo, na rozdíl od RVP, jednorázově ve všech ročnících 1. i 2. stupně základního vzdělávání.

2.5.2.1 Strukturace Vzdělávacího programu Základní škola

Tento dokument je rozdělen do tří kapitol:

- **I. ČÁST** je věnována charakteristice vzdělávacího programu. Tato kapitola se věnuje východiskům, vzdělávacím cílům programu a jeho uplatnění ve vyučování. Také nastiňuje vhodný způsob a přístup při hodnocení žáků.
- **II. ČÁST** popisuje učební plán 1. – 9. ročníku základní školy.
- **III. ČÁST** se zabývá učebními osnovami pro 1. – 9. ročník. Zde je podrobně rozepsáno osmnáct předmětů vyučovaných na základních školách.

Učební osnovy všech předmětů jsou složeny z několika částí. Nejprve je to **úvod**, ve kterém je příslušný předmět charakterizován. V rámci úvodu jsou formulovány **specifické vzdělávací cíle**, k nimž směřuje vyučovací proces celého předmětu. Tyto cíle jsou jakýmsi rámcem pro pedagogickou činnost učitele. Pomáhají mu zaměřit se především na podstatné učivo, které by si měli žáci osvojit a na dovednosti či kompetence, které by měli získat (MŠMT ČR, 2001).

Každý předmět také obsahuje kapitolu **Přístupy k obsahu a organizaci výuky**. Zde se věnuje pozornost jednak organizaci výuky, ale také přizpůsobení jednotlivých etap výuky a výběru témat rozvoji dětí, jejich zkušenostem a možnostem. Dále jsou zde popisovány vazby mezi jednotlivými složkami předmětu a je také kladen důraz na tvořivost učitele, materiální zabezpečení i vhodné pracovní prostředí. Další část osnov je věnována vlastnímu **učivu**, které je uspořádáno do didaktického systému a obsahových okruhů, které určují náplň vyučování. Na rozdíl od RVP, kde Učivo následuje vždy až za Očekávanými výstupy, jim v tomto dokumentu předchází. Kapitola se však nazývá **Co by měl žák umět**. Jejím cílem je kontrola funkčnosti a praktické využitelnosti vzdělávání. Navazuje na celky učiva v podobě „soupisu“ poznávacích a činnostních kompetencí, které by měl žák při procesu vzdělávání získat. Podle povahy jednotlivých předmětů můžeme za částí Učivo, která je určena všem žákům, najít ještě **Příklady rozšiřujícího učiva**. Tato kapitola není pro učitele ani pro žáky závazná, může však sloužit k diferenciaci výuky (MŠMT ČR, 2001).

2.5.2.2 Učební plán

Stanovuje počet vyučovacích hodin povinných předmětů za týden a vytváří obsahové i organizační podmínky pro realizaci záměrů vzdělávacího procesu. Časová dotace předmětů je popsána zvlášť pro každý ročník základního vzdělávání od prvního až po devátý.

Přibližně polovina předmětů má pro každý ročník přesně stanoven počet vyučovacích hodin za týden. Například Tělesná výchova je vyučována ve všech ročnících po dvou hodinách týdně. Pro některé předměty je v určitých ročnících stanoven společný počet vyučovacích hodin s tím, že ředitel sám určí, kolik hodin se bude který předmět vyučovat. Například pro Přírodovědu a Vlastivědu jsou ve 4. ročníku stanoveny 3 vyučovací hodiny dohromady a ředitel sám volí, zda např. Vlastivěda bude vyučována ve 2 hodinách a Přírodověda pouze v 1 hodině týdně. V 6. – 9. ročníku jsou také předměty, u kterých není vůbec časová dotace stanovena a ředitel ji tedy volí sám dle vlastního uvážení a tak, aby byly vyučovány všechny povinné předměty, aby byl splněn minimální počet hodin pro jednotlivé předměty a byla dodržena týdenní časová dotace (MŠMT ČR, 2001).

Minimální počet hodin pro jednotlivé předměty je nejnižší možná časová dotace, která musí být splněna pro daný předmět v 6. – 9. ročníku. Týká se výše zmiňovaných předmětů, u kterých jinak není stanovena časová dotace. **Týdenní dotace povinných předmětů** je počet vyučovacích hodin všech předmětů dohromady za týden. Pro 1. ročník je

to 20 h, 2. ročník 22 h, 3. ročník 23 h, 4. ročník 24 h, 5. ročník 25 h, 6. ročník 27 h, 7. ročník 28 h, 8. a 9. ročník 30 h (MŠMT ČR, 2001).

2.5.2.3 Předmět Tělesná výchova (TV)

Smyslem výuky Tělesné výchovy je naučit žáky novým pohybovým dovednostem, kultivovat jejich pohybový projev, naučit je ovládat a využívat různé sportovní náčiní a nářadí a obeznámit je s pohybovou prevencí či korekcí jednostranného zatěžování, popřípadě zdravotního oslabení. Obecně hraje důležitou roli pro rozvoj tělesné zdatnosti a zdravý způsob života žáka (MŠMT ČR, 2001).

Z hlediska ontogenetického vývoje žáků, adaptace na pracovní zátěž, jejich konkrétní pohybové úrovně aj. je učivo TV členěno do tří samostatných na sebe navazujících etap.

- **1. a 2. ročník:** Žáci nastupují do nového prostředí, probíhá proces adaptace na pracovní režim a zatěžování, utvářejí se základní pohybové dovednosti a základní hygienické, zdravotní a organizační návyky. V TV převažují cvičení formou her a soutěží, klade se velký důraz na prožitek a zdravotní účinek cviků.
- **3. – 5. ročník:** U žáků tohoto věku je očekáván bouřlivý rozvoj nových pohybových dovedností a pohybových schopností – zejména rychlostních a obratnostních. Předpokládá se nárůst zájmu o pohybové aktivity a navyknutí na didaktický řídicí styl. Protože v tomto věku hrozí u žáků mnohem více svalová oslabení, mají v TV výrazné zastoupení zdravotně zaměřená cvičení.
- **6. – 9. ročník:** Jde o období, kdy žáci procházejí pubertou. Chlapci se svými zájmy i výkony diferencují od dívek, zvyšuje se uplatnění silových a vytrvalostních schopností, samostatnost a touha po individualizaci. Na konci základního vzdělávání je možné žáky zapojit do vedení hodiny (MŠMT ČR, 2001).

Osnovy Vzdělávacího programu Základní škola jsou členěny do dvanácti **tematických celků**. V rámci těchto celků je předkládáno učivo pro výše uvedené vzdělávací etapy a není děleno do ročníků. Rozlišováno je pouze tzv. **základní učivo**, určené pro výuku celé třídy a **rozšiřující učivo**, které může učitel nabídnout celé třídě, skupině žáků či pouze jednomu žáku. Rozšiřující učivo je zařazováno např. na základě vyšší pohybové úrovně žáků či lepších podmínek školy. Základní učivo nižší vzdělávací etapy je automaticky součástí učiva vyšší

etapy (pro 6. – 9. ročník je rozšiřující učivo vymezeno samostatně). Pro vyšší etapu slouží např. k opakování, jako průprava pro nácvik složitějších cvičení, pro upevnění dříve naučených pohybových dovedností atd. Také základní učivo vyšší etapy je rozšiřujícím učivem etapy nižší. Tematické celky, které vyžadují speciální podmínky (plavání, bruslení, lyžování, pobyt v přírodě aj.), jsou nejčastěji pořádány formou kurzů. Všechny tematické celky jsou v tomto dokumentu popsány velmi podrobně pro všechny vzdělávací etapy (MŠMT ČR, 2001).

Vzdělávací program *Základní škola* se samozřejmě věnuje i tradičním sportům a aktivitám v přírodě. Jedním z dvanácti tematických celků je tak i turistika a pobyt v přírodě, bruslení a lyžování. U každého tematického celku nechybí přesný popis obsahu učiva a ani doporučení jakou formou by měl být daný celek vyučován. Výuka lyžování má být zařazována zpravidla v 7. ročníku, a to ve formě týdenního kurzu. Bruslení by mělo být do výuky zařazeno v případě, že má škola vhodné podmínky pro bruslení. A o turistice a pobytu v přírodě se zde píše jako o učivu, které je zpravidla realizováno při různých činnostech v přírodě. Při příznivých podmínkách je však možné vkládat do výuky tento tematický celek i v jiné formě.

2.5.2.4 Hodnocení Vzdělávacího programu Základní škola

Podobně, jako hodnocení RVP, i toto hodnocení je provedeno na základě zkušeností několika pedagogů. Také v tomto případě jsem je požádala o sepsání všech pozitiv a negativ, která v původním kurikulárním dokumentu spatřují. A výsledky byly překvapující.

Z prozaického důvodu jsem se rozhodla nerozdělovat hodnocení na pozitiva a negativa jako u RVP. Žádný z učitelů si totiž nemohl vybavit jediné negativum. Když viděli můj udivený výraz, ujistili mne, že ještě dnes občas do tohoto dokumentu nahlížíjí, aby si udělali jasno, co vlastně mají vyučovat. Pouze někteří napsali, že jediné, co ve Vzdělávacím programu postrádali, byla možnost specializace základních škol, kterou umožňuje až RVP. Jak ale píše jeden z pedagogů: „To by se dalo bez problému vyřešit zavedením disponibilních hodin, ne přepracováním něčeho, co dobře fungovalo.“

Pozitiva Vzdělávacího programu Základní škola:

- Učební osnovy totožné pro všechny ročníky všech základních škol. Umožňovaly totiž snadné porovnání úrovně vědomostí, dovedností a návyků žáků mezi paralelními třídami jedné či více škol.
- Stanovení toho „Co by měl žák umět“ pro každý ročník. Díky tomu, že byly přesně stanoveny cíle, kterých měl žák v daném ročníku dosáhnout, byla náplň výuky na všech školách velmi podobná. To byla nesmírná výhoda především pro děti, které se například přestěhovaly a nastupovaly na novou školu. Také pro výše zmiňovanou možnost porovnávání vědomostí žáků.
- Přesně stanovené učebnice, podle kterých mají školy vyučovat. I to byla velká výhoda v případě, že dítě nastoupí v průběhu školního roku do nové školy. Dnes, kdy každá škola učí podle libovolných učebnic, se dítě musí vyrovnávat nejen s obavami z nového kolektivu, ale také se často musí přizpůsobovat výuce podle zcela jiných učebnic.
- Vysoká kvalita učebnic. Neexistovalo sice tolik druhů učebnic, ale ty, které byly vydávány, byly opravdu kvalitní a metodicky propracované. Ke všem učebnicím byly vždy vydávány i pracovní sešity a také metodické příručky pro učitele.

2.5.3 Závěrečné porovnání probíraných dokumentů

V této podkapitole se pokusím shrnout nejvýraznější rozdíly mezi RVP ZV a Vzdělávacím programem Základní škola (VP ZŠ). Asi nejpatrnější odlišností, které si člověk všimne ihned po přečtení obsahu dokumentů, je jejich strukturace. Ve VP ZŠ nejsou předměty rozřazovány do vzdělávacích oblastí, tak jako je tomu v RVP. Všechny předměty je ve třetí části popsáno samostatně. Když pak nalistujeme v obou dokumentech tentýž předmět, zjistíme, že se odlišuje i způsob popisu jeho vzdělávacího obsahu (osnov). V RVP je totiž rozdělen zvlášť pro 1. a 2. stupeň a očekávané výstupy podléhají třem již zmiňovaným obdobím (viz podkapitola 2.5.1.2). Kdežto ve VP ZŠ je vzdělávací obsah většiny předmětů rozepsán pro jednotlivé ročníky od prvního až po devátý. Pouze u několika, včetně tělesné výchovy, je obsah shrnut do více ročníků najednou (do tzv. vzdělávací etapy).

Dále člověka jistě upoutá i rozdílná podrobnost vzdělávacího obsahu. Předměty v obou dokumentech jsou vždy rozděleny do několika tematických celků. Ve VP ZŠ jsou všechny nazvány i popsány konkrétně tak, že po přečtení nadpisu je možné udělat si přesnou představu o obsahu učiva daného okruhu. Například předmět Tělesná výchova je rozdělena do dvanácti

tematických celků jako je Gymnastika, Úpoly, Bruslení, Atletika, Pohybové hry a netradiční pohybové činnosti aj. (MŠMT ČR, 2001). Oproti tomu tematické celky v RVP jsou stanoveny spíše obecně. Pro porovnání je v RVP Tělesná výchova rozdělena pouze do tří tematických celků: Činnosti ovlivňující zdraví, Činnosti ovlivňující úroveň pohybových dovedností a Činnosti podporující pohybové učení (RVP, 2005).

Podrobnost vzdělávacího obsahu dokumentů se však odlišuje i v jiných aspektech. Ve VP ZŠ je složen ze dvou stěžejních částí: **Učiva** a toho, **Co by měl žák umět**. Pozornost je však kladena v každém dokumentu na jinou část. Vzdělávací program Základní škola se velmi podrobně věnuje učivu předmětů. Jak už bylo výše zmíněno, vzdělávací obsah je v tomto dokumentu rozdělen zvlášť pro jednotlivé ročníky (popř. vzdělávací etapy). Pro každý z nich je pak učivo velmi podrobně rozpracováno. V této části vzdělávacího obsahu je přesně stanoveno, co má být předmětem výuky, takže učitel má konkrétně dáno, co bude vyučovat v rámci příslušného okruhu. Druhá část – Co by měl žák umět, je naopak psána spíše stručně a shrnuje především základní znalosti, které by měl žák v průběhu výuky nabýt.

I v RVP je vzdělávací obsah předmětů rozdělen na dvě stěžejní části: **Učivo** a **Očekávané výstupy**. Na rozdíl od VP ZŠ, je v RVP věnována větší pozornost Očekávaným výstupům nežli Učivu. Očekávané výstupy jsou detailně rozepsány pro každý tematický celek předmětu a každé období, které odpovídá 1. či 2. stupni. Oproti tomu učivo je popsáno spíše ve zkratce a poměrně obecně. RVP chápe učivo jako prostředek pro dosažení očekávaných výstupů a nadneseně můžeme říci, že je jedno jakým způsobem výuky jich žák dosáhne. Přední je, že jich dosáhne.

Rozdílné jsou i učební plány obou dokumentů. V rámcovém učebním plánu (RVP) je časová dotace jednotlivých vzdělávacích oblastí (oborů) rozdělena pro jednotlivé stupně vzdělávání (pro 1. a 2. stupeň). Kdežto učební plán (VP ZŠ) má počet hodin vyučovaných předmětů určen zvlášť pro každý ročník. V rámcovém učebním plánu je také nová specifická časová dotace v podobě disponibilních hodin, která v původním plánu chybí. Ta umožňuje řediteli navýšit počet hodin nějakého předmětu či zavést nový, což původní učební plán neumožňoval. Dříve ředitelé škol nemohli časovou dotaci výrazně ovlivnit. Toto privilegium bylo do jisté míry možné pouze u některých předmětů a v některých ročnících, jež byly v učebním plánu vyznačeny.

Mezi Rámcovým vzdělávacím programem a Vzdělávacím programem Základní škola je jistě mnohem více odlišností, avšak ty výše zmíněné jsou, podle mého názoru, nejvýraznější.

2.6 Sportovní kurzy – oblast výchovy a aktivit v přírodě na základních školách

Základní školy jsou jednou z mnoha institucí v České republice, které využívají výchovy a aktivit v přírodě k výchovnému a vzdělávacímu účelu. V dnešní době, kdy si každá škola sestavuje svůj učební plán samostatně (viz podkapitola 2.5), je využití výchovy a aktivit v přírodě na jednotlivých školách velice odlišné. V RVP totiž není přesně stanovena kurzovní výuka, ale je zde ponechán volný prostor (tzv. disponibilní časová dotace), který školy využívají individuálně dle vlastních možností a zaměření. Obecně však můžeme říci, že aplikace výchovy a aktivit v přírodě je umožněna v předmětech vyučovaných nejčastěji v podobě vícedenních kurzů a třídních (školních) výletů či zájezdů.

Aplikace výchovy a aktivit v přírodě do výuky má nesmírný význam. Jedním z nejdůležitějších je možnost pohybu dětí v přírodě v neznečištěném prostředí. Díky těmto předmětům se žáci učí novým zajímavým činnostem, mají možnost blíže poznávat přírodní prostředí či významná místa svého bydliště i jiných vzdálenějších míst. Kromě zmiňované vzdělávací stránky má aplikace této oblasti do výuky velký význam i při vytváření kolektivu a upevňování sociálních vztahů mezi učitelem a žáky a žáky navzájem. Výchova a aktivity v přírodě umožňují ve výuce vytvářet různé situace, ke kterým ve školním prostředí nemůže dojít. Díky tomu má učitel možnost poznat žáky i jinak než ve školních lavicích a stejně tak i žáci poznávají své spolužáky z jiné stránky. Všechny kurzy a především situace, které s nimi přicházejí, urychlují vytváření kolektivu. Velmi rychle se vyčlení jedinci dominantní i žáci spíše introvertní povahy. Také se vytvářejí menší skupinky, ve kterých často mezi žáky vznikají pevná přátelská pouta.

Aplikace aktivit v přírodě má kromě vzdělávacího a sociálního významu i silný výchovný charakter. Mnohé situace totiž vyžadují od žáků schopnost vzájemné spolupráce. Učí je samostatnosti, zodpovědnosti, spolehlivosti a v neposlední řadě i důvěře v kamarády i ve své vlastní schopnosti. Dochází k formování charakteru osobnosti žáků. Tyto předměty jsou navíc pro některé děti první a často bohužel i jedinou zkušeností s aktivitami v přírodě.

2.6.1 Klasifikace kurzů

Pro snadnější orientaci je možné rozdělit kurzy na kurzy letní a zimní. V létě školy nejčastěji pořádají školy v přírodě, turistické kurzy, vodácké kurzy, cyklistické kurzy, kurzy plavání aj. Mezi letní kurzy jistě můžeme zařadit i adaptační kurzy pořádané na začátku školního roku. V zimním období pořádají školy především lyžařské výcvikové kurzy, jejichž součástí může být výuka sjezdové i běžecké techniky na lyžích. Některé školy však mají LVK rozděleny zvlášť na výcvikové kurzy na sjezdových lyžích a zvlášť na výcvikové kurzy na běžeckých lyžích. V zimě se na mnohých školách mohou žáci zúčastnit například také kurzu bruslení či snowboardingu. Škála pořádaných kurzů, ať už letních či zimních, velmi záleží na prostředcích a zázemí každé školy. Do značné míry je ale také ovlivněn nadšením učitele a zájmem ze stran žáků a rodičů.

Přiblížení tří pravděpodobně nejčastěji pořádaných kurzů na základních školách:

1. Školy v přírodě:

Jde o specifické školní kurzy, které vznikaly v období po druhé světové válce pronikáním sportů a aktivit v přírodě do školních osnov. Jsou organizované především pro děti z velkých měst a ze znečištěných oblastí (Turčová, 2005). V dnešní době neexistuje žádný předpis, který by školám nařizoval pořádání škol v přírodě a stanovoval jejich program. Proto nesmírně záleží na chuti učitele, na finančních možnostech školy a její filozofii a samozřejmě i na zájmu dětí a rodičů. Tyto kurzy jsou nejčastěji tří až sedmidenní, vždy se konají v přírodě a mají charakteristický program: dopoledne probíhá běžná školní výuka, na kterou odpoledne navazují různé aktivity v přírodě (Krejčí, 2007).

2. Turistický kurz:

Obsah učiva tohoto kurzu navazuje na poznatky a dovednosti z jiných předmětů. Smyslem výuky je aplikace těchto poznatků a dovedností a jejich spojení s pohybovými činnostmi v přírodním prostředí (MŠMT ČR, 2001). Žáci poznávají nová prostředí, přírodní, kulturní či jiné zajímavosti, učí se pravidlům silničního provozu, učí se tábořit, vnímat a chránit přírodu a v neposlední řadě zlepšují svou fyzickou kondici chůzí s přiměřenou zátěží a v mírném terénu (RVP, 2005).

3. Lyžařský výcvikový kurz:

V době, kdy základním pedagogickým dokumentem vzdělávací soustavy ČR byl Vzdělávací program Základní škola, byla výuka lyžování konkrétně stanovena. Učivo bylo zařazováno zpravidla do základního vzdělávání v 7. ročníku a to ve formě týdenního kurzu. Obsah učiva byl rozdělen na tři části: teoretické poznatky, běžecký výcvik a sjezdový výcvik (MŠMT ČR, 2001). Ani Rámcový vzdělávací program výuku lyžování neopomněl, avšak chybí její konkrétní charakteristika. Novinkou je v tomto dokumentu výuka na snowboardu.

3 Cíle a úkoly práce

Cíl práce:

Cílem práce je popsat, přiblížit a zhodnotit současnou nabídku sportovních kurzů oblasti výchovy a aktivit v přírodě ve výuce na základních školách v Libereckém kraji.

Úkoly práce:

- 1) Popsat a charakterizovat problematiku volného času a význam tělesné výchovy a pohybu obecně.
- 2) Popsat, charakterizovat a klasifikovat oblast výchovy a aktivit v přírodě.
- 3) Popsat a vzájemně porovnat původní pedagogický dokument (Vzdělávací program Základní škola) a nově zavedený pedagogický dokument (RVP).
- 4) Na základě výsledků dotazníků a řízených rozhovorů s řediteli charakterizovat nabídku sportovních kurzů výchovy a aktivit v přírodě na vybraných školách.

4 Metody práce

4.1 Metoda dotazování

Pro získání informací potřebných pro tuto práci jsem využila metody dotazování. Metoda dotazování je jednou z metod získávání informací při výzkumu (Hendl, 2005). Sestavila jsem tedy dotazník o šesti uzavřených otázkách, určený pro žáky osmých a devátých tříd (viz příloha 2) a řízený rozhovor o dvanácti zejména otevřených otázkách, určený pro ředitele školy (viz příloha 1). Oba dokumenty měly sloužit ke zjištění stavu sportovních kurzů výchovy a aktivit v přírodě na vybraných základních školách.

V dotazníku jsem použila pouze typu uzavřených otázek. Uzavřené otázky umožňují tázanému výběr ze dvou či více daných odpovědí, takže neumožňují odpovědět dle vlastních slov. Tento typ otázek jsem v dotazníku zvolila záměrně z několika důvodů. Zaprvé z časových důvodů, protože možnost výběru odpovědi výrazně zkracuje dobu potřebnou pro vyplnění dotazníku, což mnozí vyučující uvítají. Zadruhé proto, že jistě ne každý žák je natolik zodpovědný, abych se mohla spolehnout na řádné vyplnění dotazníku, pakliže by obsahoval mnoho otevřených otázek. Další výhodou uzavřených otázek je také snazší vyhodnocení odpovědí a získání výsledků výzkumu.

Při sestavování řízeného rozhovoru jsem, na rozdíl od dotazníku, použila především otázky otevřené. Kladou totiž jen velmi malé omezení na odpovědi, což umožňuje tázanému přesně se k danému dotazu vyjádřit. Řízený rozhovor s řediteli probíhal tak, že jsem se dotazovala a zapisovala si odpovědi ředitelů. Velkou výhodou tohoto způsobu výzkumu je přímý kontakt mezi dotazovaným a tazajícím se. Díky přímému kontaktu s řediteli bylo možné klást i doplňující otázky, které mne napadaly během rozhovoru. Také sami ředitelé tímto způsobem odpovídali mnohem podrobněji, než kdyby měli odpovídat písemně.

4.1.1 Výzkumný soubor

Tato závěrečná bakalářská práce by měla být především rešerží literatury. Je psána tak, aby mohla být následně rozšířena v práci diplomovou. S tímto úmyslem byl také prováděn i výzkum, jednalo se o pilotní studii, jejímž smyslem bylo především ověření validity mnou sestavených dotazníků a řízených rozhovorů. Důležité tak byly nejen výsledky výzkumu týkající se problematiky sportovních kurzů výchovy a aktivit v přírodě, ale i efektivita dotazníků a řízených rozhovorů.

Protože smyslem výzkumu bylo především prověření dotazníku a řízeného rozhovoru, požádala jsem o spolupráci jen dvě základní školy: ZŠ Ralsko a ZŠ Mírová. Obě školy se nacházejí v Libereckém kraji, konkrétně ve městě Mimoň. V každé jsem provedla řízený rozhovor s ředitelem školy a rozdala jsem dotazníky do jedné osmé a jedné deváté třídy. Na ZŠ Mírová dotazník vyplňovalo 14 žáků z osmé třídy (5 dívek a 9 chlapců) a 19 žáků z třídy deváté (7 dívek a 12 chlapců). Na ZŠ Ralsko dotazník vyplnilo 17 žáků osmého ročníku (7 dívek a 10 chlapců) a 14 žáků devátého ročníku (10 dívek a 4 chlapci). Osmý a devátý ročník jsem pro místní šetření zvolila záměrně, abych měla jistotu, že již všichni žáci měli v rámci povinné školní docházky možnost zúčastnit se nějakého sportovního kurzu.

Základní školy, které byly podrobeny výzkumu, se dle mého názoru v mnohém odlišují. To byl také důvod, proč jsem si vybrala právě je – předpokládala jsem u nich rozdílné výsledky výzkumu. Důležitou roli v charakteru školy hraje bezpochyby její ředitel. Základní škola Ralsko je vedena ředitelem, který je vystudovaný učitel tělesné výchovy a zeměpisu a sám je nadšeným sportovcem. Od jeho nástupu a zejména pak zavedení RVP je tato škola výrazně orientována na sportovní aktivity a má velmi dobré sportovní zázemí. Navíc žáci zmiňované základní školy jsou většinou z dobře situovaných rodin.

Základní škola Mírová je vedena ředitelkou, která má aprobaci tělesná výchova a matematika. Tato ředitelka je však ve své funkci krátce a před ní vedla školu několik let ředitelka s aprobací dějepis a čeština. Tato základní škola nemá příliš dobré sportovní zázemí a výrazně méně se věnuje sportovním aktivitám. Velký rozdíl je oproti první škole i ve skladbě žáků. Studuje zde velké procento dětí ze sociálně slabších rodin z okolních vesnic.

4.1.2 Zpracování získaných dat

Jak již bylo výše popsáno, všechna potřebná data byla získána metodou dotazování. Jako prostředek pro dosažení stanoveného cíle místního šetření jsem využila dotazníků a řízených rozhovorů. Řízené rozhovory byly provedeny s řediteli vybraných základních škol a sestávaly z dvanácti převážně otevřených otázek. Dotazníky byly určeny žákům 8. a 9. ročníku vybraných základních škol a sestávaly z šesti uzavřených otázek. Získaná data jsem následně analyzovala. Jednotlivé odpovědi ředitelů škol na otázky řízeného rozhovoru jsem pro usnadnění jejich vzájemného porovnání seřadila pod sebe. Dále jsem výsledky hodnotila a porovnávala s vlastními předpoklady. Výsledky dotazníků jsem statisticky zpracovala a vybrala z nich zajímavá data. Ta jsem po té zpracovala graficky a každý graf slovně okomentovala. Konečné výsledky jsem opět porovnávala s vlastními předpoklady.

5 Výsledky výzkumu

V této kapitole budou prezentovány výsledky výzkumu založeného na řízeném rozhovoru s řediteli a dotaznících pro žáky 8. a 9. ročníku.

5.1 Výsledky řízených rozhovorů s řediteli ZŠ

Cílem řízených rozhovorů s řediteli vybraných základních škol bylo zmapovat nabídku sportovních kurzů, včetně kurzů aktivit v přírodě, na dané škole. Zajímal mne také zájem o kurzy ze strany žáků a rodičů a další problematika související s tímto tématem.

Pro možnost snazšího porovnání odpovědí obou ředitelů základních škol jsem se rozhodla prezentovat jejich odpovědi u každé otázky ihned po sobě. Pro přehlednost je každá otázka očíslována od jedné do dvanácti.

Otázka č. 1: *Jakých sportovních kurzů se na Vaší škole mohou žáci druhého stupně zúčastnit a pro jaké ročníky jsou určeny?*

Ředitel ZŠ Ralsko: Naše základní škola nabízí žákům druhého stupně čtyři různé sportovní kurzy, z nichž každý je určený pro žáky daného ročníku. Pro šestou třídu je konán turistický kurz, v sedmé se pořádá lyžařský výcvikový kurz, v osmé vodácký kurz a v deváté cyklistický kurz.

Ředitelka ZŠ Mírová: Naším žákům nabízíme pouze zimní lyžařské kurzy. Jeden kurz je týdenní, určen pro sedmý ročník, ostatní jsou jen jednodenní a jsou pro všechny žáky naší školy.

Otázka č. 2: *Nabízí Vaše škola žákům druhého stupně nějaké kurzy aktivit v přírodě?*

Ředitel ZŠ Ralsko: Ano, nabízí.

Ředitelka ZŠ Mírová: Ano.

Otázka č. 3: *Jestliže ano, co přesně je jejich obsahem?*

Ředitel ZŠ Ralsko: Obsahem turistického kurzu je dlouhý pochod, výchova v přírodě, přírodopis, zeměpis, táboření atd. Obsahem LVK je výcvik na lyžích, s tím související pobyt v horách, zvyšování fyzické kondice, technika mazání lyží aj. Na vodáckém kurzu se žáci učí

technice pádlování, sjíždění řeky, orientaci v kilometrůž, vzájemné pomoci, učí se nepřeceňovat své síly, táboří, poznávají okolí atd. Obsahem cyklistických kurzů je putování na kolech, poznávání okolí, zvyšování fyzické zdatnosti, dopravní výchova a chování na silnici. Obsahem každého kurzu jsou vždy základy první pomoci.

Ředitelka ZŠ Mírová: Obsahem týdenního lyžařského kurzu je výcvik na sjezdových a běžeckých lyžích. Žáci se učí technice mazání lyží, tomu jak se co nejlhodněji obléknout, první pomoci aj. Obsahem jednodenních kurzů je buď výcvik na běžeckých, nebo sjezdových lyžích, popřípadě snowboardu.

Otázka č. 4: *Pořádá Vaše škola převážně sportovní kurzy určené pro daný ročník, nebo naopak převládají kurzy výběrové?*

Ředitel ZŠ Ralsko: Převažují kurzy pro daný ročník.

Ředitelka ZŠ Mírová: Jestliže pořádáme nějaký kurz, který není pravidelný, je většinou výběrový.

Otázka č. 5: *Jestliže jde o kurzy pro daný ročník, je problém naplnit stav?*

Ředitel ZŠ Ralsko: U většiny kurzů žádný problém není, překvapivě bývá pouze u cyklo-kurzu.

Ředitelka ZŠ Mírová: Musím říci, že je vždy těžké naplnit jakýkoliv kurz.

Otázka č. 6: *S jakým zájmem se většinou setkáváte ze strany žáků a ze strany rodičů?*

Ředitel ZŠ Ralsko: Nejmenší zájem mají žáci devátých tříd o cyklo-kurz. Bohužel je tomu stejně i u rodičů.

Ředitelka ZŠ Mírová: Zájem o takovéto aktivity je mezi žáky veliký a mezi rodiči je to o něco slabší.

Otázka č. 7: *Myslíte si, že častějším důvodem neúčasti dětí na kurzech je nezájem rodičů o sport, nebo spíše finanční důvody?*

Ředitel ZŠ Ralsko: Především nezájem rodičů.

Ředitelka ZŠ Mírová: Můžu říci, že zájem o sport mezi rodiči klesá, ale hlavním důvodem jsou finance.

Otázka č. 8: *Jaká je časová dotace kurzů? (Kolikadenní kurzy nejčastěji pořádáte?)*

Ředitel ZŠ Ralsko: Turistický, lyžařský a vodácký kurz je pětidenní, cyklistický kurz je dvoudenní.

Ředitelka ZŠ Mírová: Jedná se o jeden dlouhodobý kurz a několik krátkodobých (jedno až dvoudenní).

Otázka č. 9: *Pořádá Vaše škola častěji kurzy „příměstského“ typu, kdy se žáci vrací po výuce domů, nebo kurzy „zájezdového“ typu?*

Ředitel ZŠ Ralsko: Lyžařský a turistický kurz jsou zájezdového typu a vodácký a cyklistický kurz jsou příměstského typu.

Ředitelka ZŠ Mírová: Naše škola pořádá oba typy kurzů přibližně ve stejném poměru, i když jen v malé míře.

Otázka č. 10: *Má Vaše škola dostatečné personální kapacity pro uskutečnění všech kurzů, nebo na některé zajišťujete i externí pracovníky (instruktory)? Pokud ano, na které?*

Ředitel ZŠ Ralsko: Externě nezajišťujeme nikoho.

Ředitelka ZŠ Mírová: Personál si škola zajišťuje většinou ze svých zdrojů, externími pracovníky jsou spíše zdravotníci a pomocní vychovatelé, a to z důvodu zajištění výuky ve škole.

Otázka č. 11: *Poskytuje, popřípadě zprostředkovává, Vaše škola žákům zapůjčení vybavení na kurzy? Pokud ano, na které?*

Ředitel ZŠ Ralsko: Pro turistický a cyklistický kurz škola vybavení neposkytuje ani nezprostředkovává. Pro LVK umožňuje škola zapůjčení některého vybavení a pro vodácký kurz zajišťuje jeho zprostředkování.

Ředitelka ZŠ Mírová: Ne, ale v budoucnu plánujeme.

Otázka č. 12: *Vnímáte sportovní kurzy jako důležitou součást výuky na ZŠ? Proč?*

Ředitel ZŠ Ralsko: Samozřejmě. Žáci jsou nevychovaní a mají špatnou fyzickou zdatnost. Sportovní kurzy umožňují intenzivní působení na žáky. Vychovávají je ke spolupráci, učí je spolehlivosti, umožňují žákům poznávat sebe sama, seznamovat se s novými činnostmi, okolím atd.

Ředitelka ZŠ Mírová: Sportovní kurzy jsou velmi důležitou součástí výuky. Na těchto kurzech má pedagog možnost žáky poznat v jiném prostředí a za jiných okolností, utužuje se zde kolektiv, děti se zde učí samostatnosti a vzájemné pomoci a toleranci.

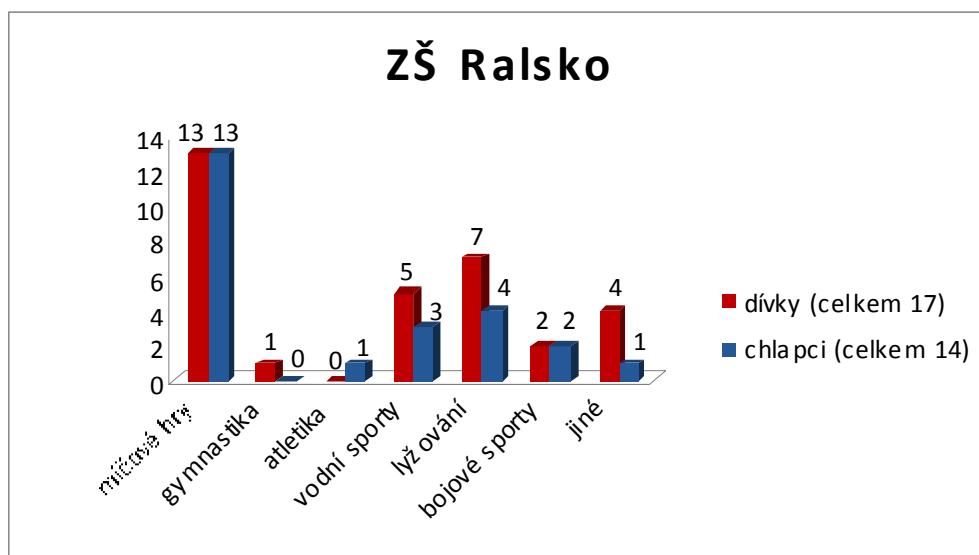
5.2 Výsledky dotazníků

Jak už bylo zmiňováno výše, dotazník sestává ze šesti uzavřených otázek. Jejich cílem bylo zjistit, jaký zájem jeví dotazovaní žáci o sport obecně a co si myslí o nabízených sportovních kurzech na jimi navštěvované škole.

Pro možnost snazšího srovnání výsledků odpovědí žáků obou vybraných základních škol jsem ke každé otázce sestavila dva grafy. První vždy znázorňuje výsledky odpovědí žáků základní školy Ralsko a druhý základní školy Mírová. Pro snazší orientaci jsou všechny grafy očíslovány od jedné do dvanácti. U každého grafu se vždy nachází odstavec s komentářem zajímavých výsledků.

Otázka č. 1: *Zakroužkujte veškeré sportovní aktivity, které provozujete ve volném čase.*

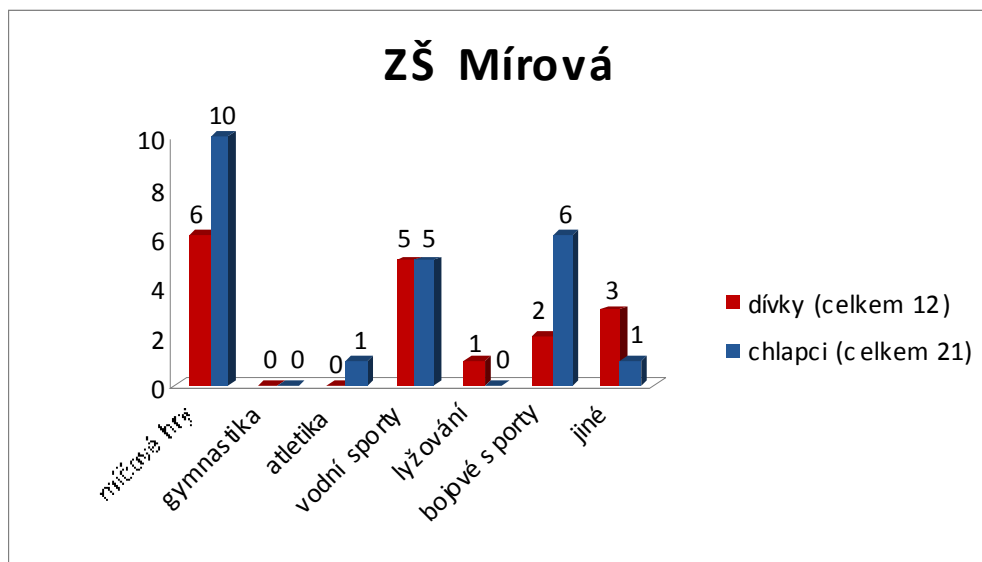
Graf č. 1 – Zájmové sportovní aktivity žáků

Na tuto otázku odpovídalo celkem 17 dívek. Z tohoto počtu 13 dotazovaných odpovědělo, že se věnuje nějaké míčové hře, 7 z nich v zimě lyžuje a 4 dívky uvedly, že provádí jinou aktivitu. Zmiňována byla jízda na kolečkových bruslích, cyklistika, skauting

a také potápění. Z celkového počtu 14 dotazovaných chlapců hraje nějakou míčovou hru, až na jediného, každý. Lyžování se pak věnují pouze 4 chlapci a vodním sportům 3. V naprosté menšině, a to jak u dívek, tak i u chlapců, byla gymnastika a atletika. Ze všech 31 respondentů se pouze jedna dívka věnuje gymnastice a jeden chlapec atletice.

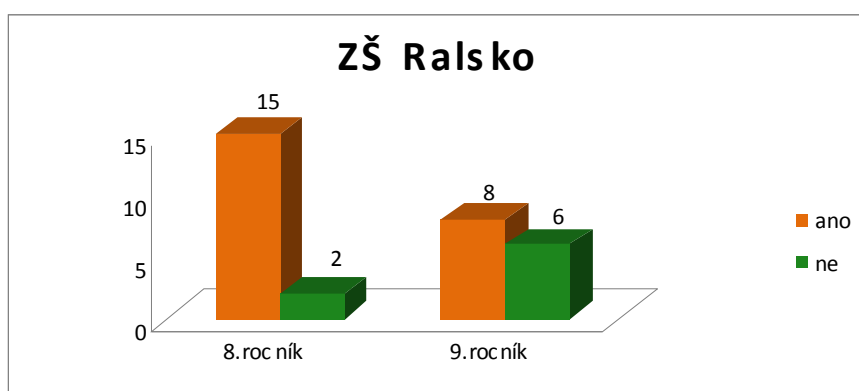
Graf č. 2 – Zájmové sportovní aktivity žáků

Na tuto otázku odpovídalo celkem 33 respondentů ze ZŠ Mírová. Podobně jako u žáků ZŠ Ralsko i na ZŠ Mírová jsou nejvíce v oblibě míčové hry. Těm se věnuje 10 z 21 dotazovaných chlapců a dokonce 6 z 12 dotazovaných dívek. U chlapců jsou dále velmi v oblibě bojové sporty, kterým se věnuje dokonce 6 z nich a také vodní sporty. Ty provozuje celkem 5 chlapců. U dívek skončily těsně za míčovými hrami vodní sporty. Věnuje se jim 5 dívek z celkových 12 dotazovaných. 3 z dívek uvedly, že se věnují jinému sportu než těm, které dotazník nabízí. Nejčastěji byla zmiňována cyklistika, jízda na kolečkových bruslích, aerobic a posilovna. Také v tomto případě z výzkumu vyplynulo, že žáci jeví minimální zájem o atletiku a gymnastiku. Ze všech 33 dotazovaných se pouze jeden chlapec věnuje atletice. Gymnastice se nevěnuje nikdo.

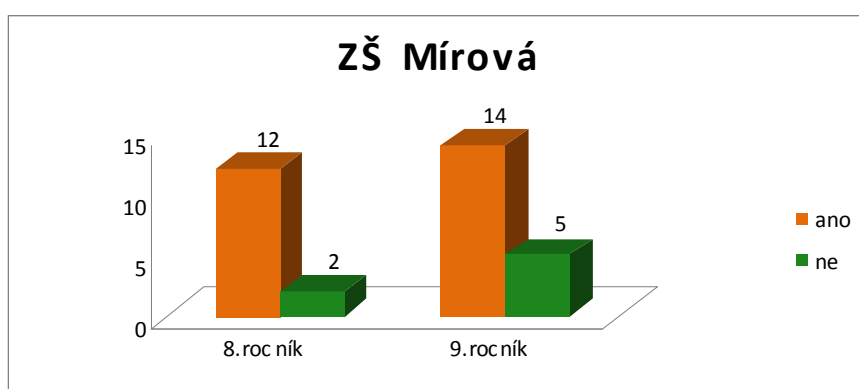
Otázka č. 2: Zúčastnili jste se už na škole nějakého sportovního kurzu?

Graf č. 3 – Účast žáků na kurzech

Na tuto otázku odpovídalo celkem 31 žáků ZŠ Ralsko, z toho bylo 17 žáků 8. ročníku a 14 žáků 9. ročníku. Přesně 15 žáků z 8. ročníku odpovědělo, že se již nějakého kurzu zúčastnilo, a tedy pouze 2 nikdy na žádném kurzu nebyli. K překvapivému výsledku jsem dospěla u žáků 9. ročníku. Pouze 8 dotazovaných odpovědělo na tuto otázku kladně, což znamená, že 6 žáků z celkových 14 se nikdy žádného školního sportovního kurzu nezúčastnilo.

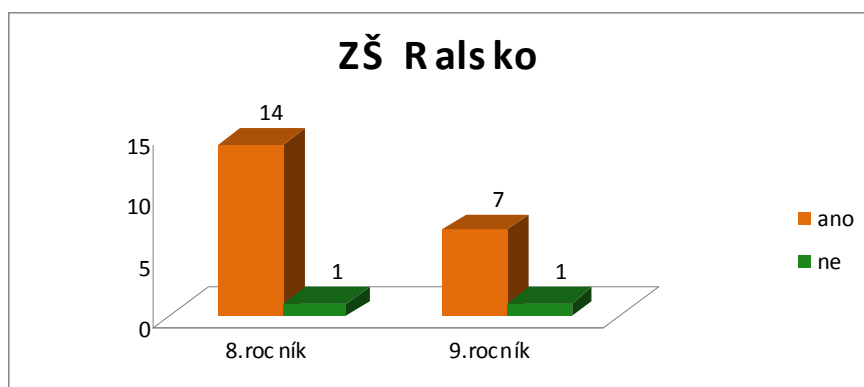
Graf č. 4 – Účast žáků na kurzech

Na tuto otázku odpovídalo celkem 33 žáků ZŠ Mírová, z toho bylo 14 žáků 8. ročníku a 19 žáků 9. ročníku. I zde byly výsledky překvapivé, i když narozdíl od ZŠ Ralsko nejsou výsledky mezi oběma ročníky tak výrazné. Pouze 2 žáci 8. ročníku odpověděli na tuto otázku záporně, tudíž 12 žáků se již na škole nějakého sportovního kurzu zúčastnilo. V 9. ročníku se nějakého školního sportovního kurzu zúčastnilo 14 žáků a 5 naopak ještě na žádném sportovním kurzu nikdy nebylo.

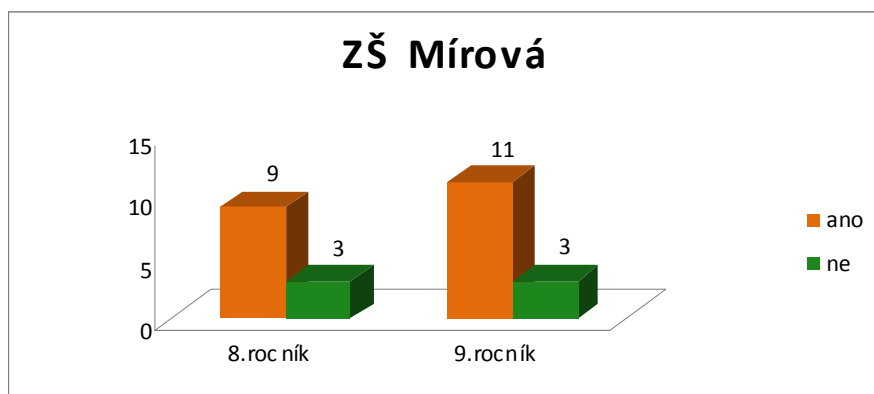
Otázka č. 3: *Pokud jste se nějakého kurzu zúčastnili, byli jste spokojeni?*

Graf č. 5 – Spokojenost žáků s absolvovaným kurzem

Poněvadž na tuto otázku odpovídali respondenti pouze v případě, že odpověděli na předchozí otázku kladně, odpovídalo celkem 23 žáků ZŠ Ralsko. Z tohoto celkového počtu bylo 15 žáků z 8. ročníku a 8 žáků z 9. ročníku. V 8. ročníku byl pouze 1 nespokojený žák, jinak všichni ostatní, kteří se nějakého kurzu zúčastnili, byli spokojení (celkem 14 respondentů). V 9. ročníku byla také velká většina spokojena (7 dotazovaných), pouze 1 vyjádřil svou nespokojenost.

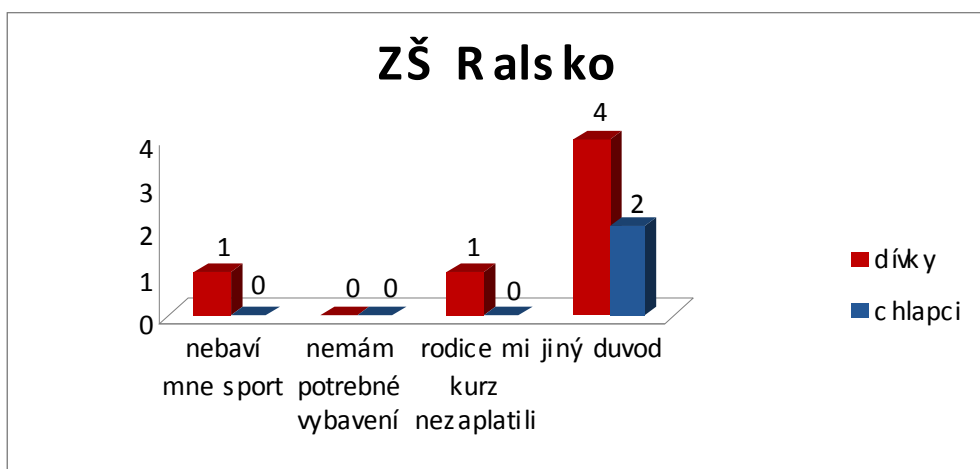
Graf č. 6 – Spokojenost žáků s absolvovaným kurzem

Poněvadž na tuto otázku odpovídali respondenti pouze v případě, že odpověděli na předchozí otázku kladně, odpovídalo celkem 26 žáků ZŠ Mírová, přičemž 12 žáků bylo z 8. ročníku a 14 žáků bylo z 9. ročníku. Více nespokojení byli dle odpovědí žáci 8. ročníku, přesně řečeno 3 z 12 odpovídajících. 9 žáků z 8. ročníku naopak vyjádřilo svou spokojenost. U žáků 9. ročníku byla nespokojenost menší. Pouze 3 byli nespokojeni a 11 jich vyjádřilo svou spokojenost.

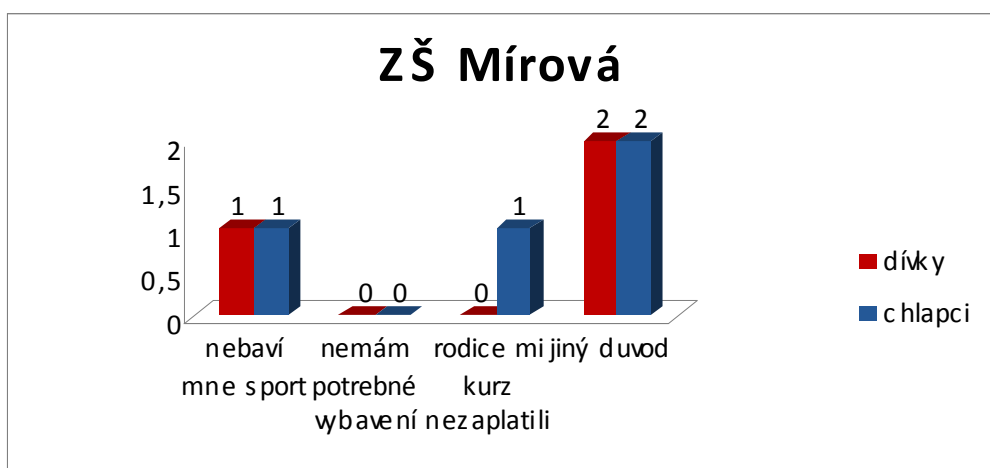
Otázka č. 4: *Pokud jste se žádného kurzu nezúčastnili, zakroužkujte proč?*

Graf č. 7 – Důvod neúčasti žáků na kurzech

Poněvadž na tuto otázku odpovídali respondenti pouze v případě, že odpověděli na otázku č. 2 záporně, odpovídalo celkem 8 žáků ZŠ Ralsko, přičemž 6 respondentů byly dívky a 2 respondenti byli chlapci. Z celkových 6 dívek odpověděly 4, že měly k neúčasti na sportovním kurzu jiný důvod, než nabízel dotazník. Zmiňovanými důvody byla nemoc, nedostatek času, jiné záliby. 1 dívka se žádného kurzu nezúčastnila, protože jí ho rodiče nezaplatili. Jiná dívka uvedla jako důvod své neúčasti na sportovních kurzech nelibost ke sportu. Na tuto otázku odpovídali pouze dva chlapci. Jeden uvedl jako důvod své neúčasti na kurzech nemoc a druhý nedostatek času.

Graf č. 8 – Důvod neúčasti žáků na kurzech

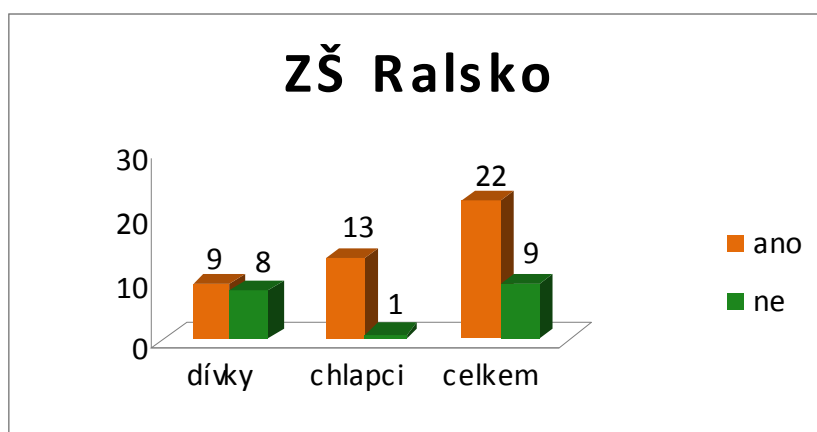

Poněvadž na tuto otázku odpovídali respondenti pouze v případě, že odpověděli na otázku č. 2 záporně, odpovídalo celkem 7 žáků ZŠ Mírová. 3 respondenti byly dívky a 4 respondenti byli chlapci. Dvě z dotazovaných dívek odpověděly, že měly k neúčasti na sportovním kurzu jiný důvod, než nabízel dotazník. Důvodem byl nevhodný termín kurzu

a přistěhování žákyně v době konání kurzu. Třetí dívka se žádného sportovního kurzu neúčastnila, protože ji nebaví sport. Také 2 chlapci odpověděli, že měli k neúčasti jiný důvod, než nabízel dotazník. Jako důvod uvedli nevhodný termín a nezájem o daný kurz. Stejně jako dívky, i jeden z chlapců odpověděl, že se žádného sportovního kurzu neúčastnil, protože mu ho rodiče nezaplatili a jeden proto, že ho nebaví sport.

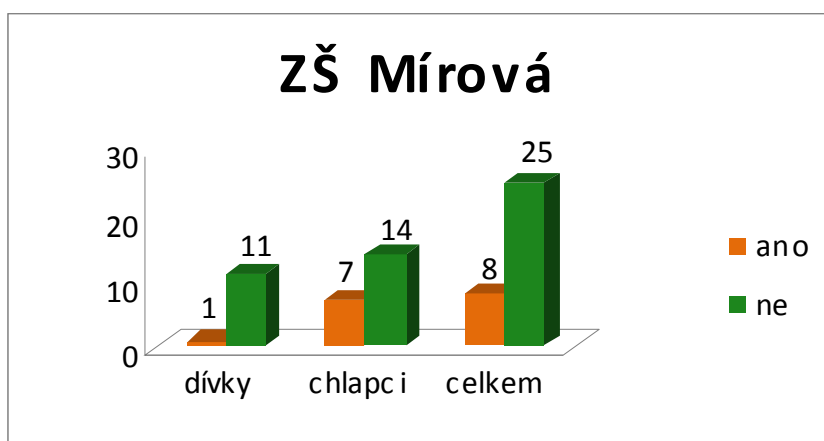
Otázka č. 5: *Vyhovuje vám nabídka sportovních kurzů na vaší škole?*

Graf č. 9 – Spokojenost žáků s nabídkou sportovních kurzů

Na tuto otázku odpovídalo celkem 31 žáků ZŠ Ralsko, z toho 17 respondentů byly dívky a 14 respondentů byli chlapci. V tomto případě je překvapivé hodnocení z pohledu dívek a chlapců. Z celkových 14 dotazovaných chlapců je s nabídkou sportovních kurzů spokojeno 13 a pouze jednomu něco nevyhovuje. Kdežto hodnocení dívek je mnohem přísnější. Pouze 9 dívek je s nabídkou sportovních kurzů spokojeno a 8 by něco změnilo. Celkové hodnocení nabídky sportovních kurzů žáky ZŠ Ralsko je ovšem kladné. Jen 9 respondentů vyjádřilo svou nespokojenost, jinak všech 22 zbylých odpovědělo, že jsou s nabídkou sportovních kurzů na jejich škole spokojeni.

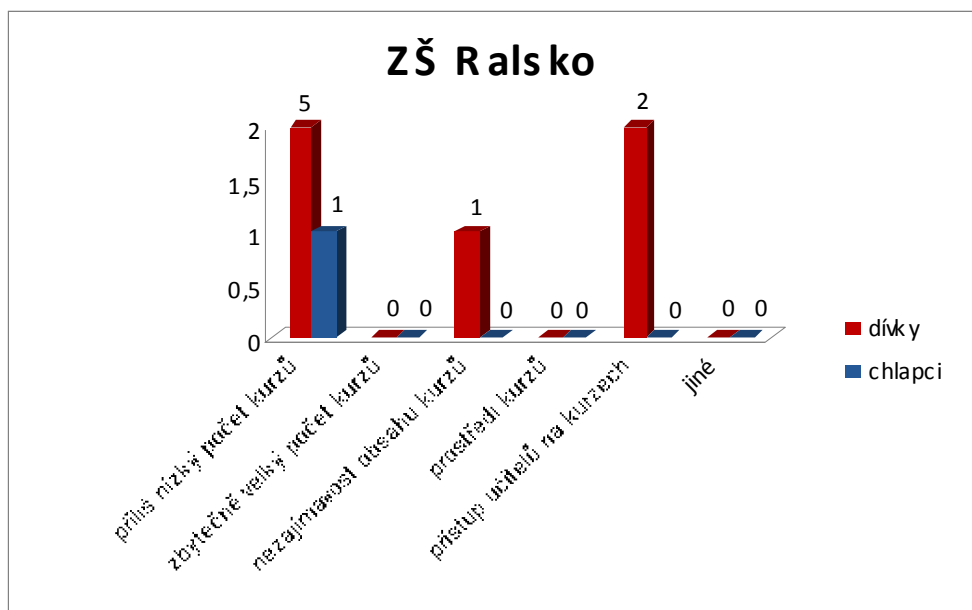
Graf č. 10 – Spokojenost žáků s nabídkou sportovních kurzů

Na tuto otázku odpovídalo celkem 33 žáků ZŠ Mírová, z toho 12 respondentů byly dívky a 21 respondentů byli chlapci. Výsledky odpovědí žáků ZŠ Mírová se velmi výrazně odlišují od výsledků odpovědí žáků ze ZŠ Ralsko. Jak u dívek, tak i u chlapců velmi výrazně převažuje nespokojenost s nabídkou sportovních kurzů na jejich škole. Dívky jsou opět o něco kritičtější nežli chlapci. Dokonce 11 dívek z celkových 12 je s nabídkou nespokojeno a pouze 1 odpověděla, že je spokojena. Chlapci sice hodnotili mírněji, přesto jen polovina z nich, tedy 7, je s nabídkou spokojena. Zbýlých 7 dotazovaných je z nějakého důvodu nespokojeno. Obecně tedy můžeme konstatovat, že většina dotazovaných žáků ZŠ Mírová je s nabídkou sportovních kurzů na škole nespokojena. Z celkových 33 respondentů 25 vyjádřilo svou nespokojenost.

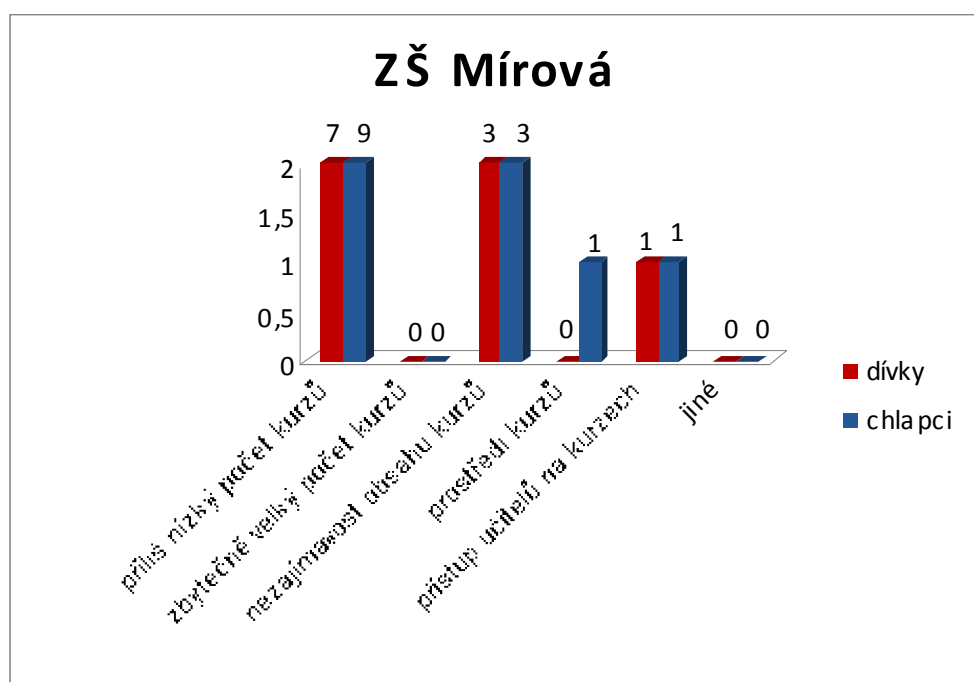
Otázka č. 6: *Jestliže vám nabídka nevyhovuje, co je důvodem?*

Graf č. 11 – Důvod nespokojenosti žáků s nabídkou sportovních kurzů

Poněvadž na tuto otázku odpovídali respondenti pouze v případě, že odpověděli na otázku č. 5 záporně, odpovídalo celkem 9 žáků ZŠ Ralsko. 8 respondentů byly dívky a 1 respondent byl chlapec. Nejčastějším důvodem k nespokojenosti s nabídkou sportovních kurzů na škole byl příliš nízký počet kurzů. Bylo tomu tak nejen u dívek, kde takto odpovídalo 5 z 6 dotazovaných, ale i u chlapců. Dvě dívky udaly také jako důvod k nespokojenosti přístup učitelů na kurzech a 1 dívka nezajímavost obsahu kurzů.

Graf č. 12 – Důvod nespokojenosti žáků s nabídkou sportovních kurzů

Poněvadž na tuto otázku odpovídali respondenti pouze v případě, že odpověděli na otázku č. 5 záporně, odpovídalo celkem 25 žáků ZŠ Mírová. Z toho 11 respondentů byly dívky a 14 chlapci. Stejně jako na ZŠ Ralsko, i v tomto případě byl nejčastějším důvodem k nespokojenosti s nabídkou sportovních kurzů na škole příliš nízký počet kurzů. U dívek byl tento důvod téměř stejně častý jako u chlapců. Odpovědělo tak 7 dívek z celkových 11 a 9 chlapců z celkových 14 dotazovaných. Tři dívky také zdůvodňovaly svou nespokojenost nezajímavostí obsahu kurzů a 1 přístupem učitelů na kurzech. Taktéž 3 chlapci si stěžovali na nezajímavost obsahu kurzů, 1 navíc na přístup učitelů na kurzech a další chlapec byl nespokojený s výběrem prostředí kurzů.

6 Diskuze

Pro dosažení stanovených cílů práce jsem využila metody obsahové analýzy textu a metody dotazování. Pro získání informací metodou dotazování jsem využila dotazníků o šesti uzavřených otázkách (viz příloha 2) a řízených rozhovorů o dvanácti převážně otevřených otázkách (viz příloha 1). Dotazníky byly určeny pro žáky 8. a 9. třídy vybraných základních škol. Jejich smyslem bylo zjistit, jaký mají žáci zájem o sport, o sportovní kurzy, které jejich škola nabízí a také zjistit, jak jsou spokojeni s nabídkou sportovních kurzů na škole. Pro získání potřebných informací od ředitelů vybraných škol jsem se rozhodla využít řízeného rozhovoru. Předpokládala jsem, že jeho velkou výhodou bude můj osobní kontakt s dotazovaným. Řízený rozhovor jsem sestavila tak, aby se k co největšímu počtu otázek mohli ředitelé vyjádřit dle vlastních slov. Pouze několik otázek bylo zároveň i s nabídkou dvou možných odpovědí. Prostřednictvím řízených rozhovorů jsem zjišťovala pestrost nabídky sportovních kurzů, včetně kurzů aktivit v přírodě, na dané škole. Dále mne zajímal zájem o kurzy ze strany žáků a rodičů a další problematika související s tímto tématem.

Tato bakalářská práce by měla být především rešerží literatury. Psala jsem ji s představou, že bych ji v budoucnu rozšířila v práci diplomovou. S tímto úmyslem byl také prováděn i výzkum, jednalo se o pilotní studii, jejímž smyslem bylo především ověření validity mnou sestavených dotazníků a řízených rozhovorů. Výzkumu se proto zúčastnily pouze dvě základní školy Libereckého kraje ZŠ Ralsko a ZŠ Mírová. Obě školy poměrně dobře znám. Nacházejí se totiž ve městě, kde bydlím a ZŠ Ralsko jsem navíc devět let navštěvovala. Navíc se osobně znám s řediteli obou škol. Pro výše zmiňované důvody jsem se rozhodla požádat o spolupráci právě tyto dvě školy. Předpokládala jsem totiž, že by se mohly výsledky dotazníků a řízeného rozhovoru na ZŠ Ralsko výrazně lišit od výsledků na ZŠ Mírová.

ZŠ Ralsko je vedena ředitelem, který má vystudovanou aprobaci tělesná výchova zeměpis a dodnes je nadšený sportovec. Tato škola má velmi dobré sportovní zázemí a je výrazně orientována na výuku tělesné výchovy. Navíc žáci, kteří navštěvují tento ústav, jsou většinou s dobře situovaných rodin.

ZŠ Mírová je vedena ředitelkou, která má vystudovanou aprobaci tělesná výchova a matematika. Ta je však ve své funkci krátce. Před ní byla škola vedena ředitelkou – vystudovanou učitelkou dějepisu a češtiny. Tato základní škola nemá příliš dobré sportovní

zázemí a výrazně méně se věnuje sportovním aktivitám. Velký rozdíl je oproti první škole i ve skladbě žáků. Studuje zde velké procento dětí ze sociálně slabších rodin z okolních vesnic.

6.1 Zhodnocení výsledků řízených rozhovorů

Uskutečnění řízených rozhovorů mne utvrdilo v mé domněnce. Rozdíl mezi vybranými školami je opravdu z hlediska nabídky sportovních kurzů velký. Obě školy sice pořádají kurzy aktivit v přírodě, jejich celková nabídka je však velmi odlišná. ZŠ Ralsko pořádá pro své žáky druhého stupně každý rok jeden sportovní kurz (turistický, lyžařský, vodácký, cyklistický), kdežto na ZŠ Mírová je pro žáky druhého stupně pořádán pouze jeden lyžařský kurz.

Jak uvedl ředitel ZŠ Ralsko, většina kurzů je konaná přímo pro daný ročník a jen málokdy mají problém naplnit stav kurzu. Největší problém je překvapivě s cyklistickým kurzem v devátém ročníku. O ten prý jeví nejmenší zájem jak žáci, tak i rodiče. Navíc většina dětí sice vlastní kolo, ale to je velmi často v tak špatném stavu, že není možné, aby se kurzu zúčastnily. Velkou překážkou je často i lenost žáků. Na ZŠ Mírová jsou dle ředitelky školy všechny pořádané kurzy tzv. výběrové. Bohužel i tak se velmi často potýkají s problémem naplnění stavu kurzu. Hlavním důvodem nízké účasti žáků na kurzech není prý ani tak nezájem žáků či rodičů, jako především finance, které mnoho rodin nemá.

Metoda dotazování prostřednictvím řízeného rozhovoru mi velmi vyhovovala. Jestliže v budoucnu použiji tuto práci jako základ pro práci diplomovou, s největší pravděpodobností bych opět řízeného rozhovoru využila. Přijde mi pro výzkum zajímavé nechat dotazovaného vyjádřit se vlastními slovy a mít možnost se ho případně doptat. Jistě by to bylo možné i prostřednictvím dotazníku s otevřenými otázkami, ale myslím, že když musí respondent svou odpověď napsat, nevyjádří se tak podrobně, jako když ji může vyslovit. Jediným větším problémem by mohla být časová náročnost. Ať už z hlediska získání informací či jejich zpracování.

6.2 Zhodnocení výsledků dotazníků

Výsledky odpovědí žáků základních škol mou domněnku nepotvrdily tak výrazně jako výsledky řízených rozhovorů s řediteli škol. Myslím, že hlavním důvodem byl nízký počet respondentů. Dotazníky jsem rozdala vždy do jedné osmé a jedné deváté třídy na obou základních školách, celkem tedy do čtyř tříd. V některých třídách byl ale velmi nízký počet žáků. Další překážkou byla kvalita vyplnění dotazníků. Některé jsem nemohla pro svou práci využít, protože byly špatně vyplněny. Z těchto důvodů bylo zařazení dotazníků do výzkumu podstatné zejména proto, abych je prověřila v praxi.

Přesto mne výsledky odpovědí žáků na některé otázky zaujaly. Těm jsem se rozhodla věnovat podrobněji. Hned u první otázky mi přišlo zajímavé, jak velké procento žáků hraje nějakou míčovou hru a naopak jak velmi málo z nich se věnuje gymnastice či atletice. Tento výsledek byl víceméně totožný na obou zúčastněných školách. Myslím, že míčové hry jsou velmi populární především pro svou nenáročnost z hlediska potřebného zázemí a vybavení. Proto mne tento výsledek příliš neudivil. Velký vliv určitě bude mít i fakt, že ve městě, kde se školy nacházejí, je poměrně kvalitní základna fotbalu, volejbalu a především házené. Na rozdíl od gymnastiky a bohužel i atletiky, které se ve městě vůbec netrénují. Tento výsledek mi přijde poměrně smutný. Dle mého názoru je totiž atletika jedním z nejlepších způsobů všestranného rozvoje dítěte.

Výsledky druhé otázky mne velmi překvapily. Když jsem totiž přemýšlela, do jakých tříd druhého stupně dotazníky rozdám, zvolila jsem záměrně osmý a devátý ročník. Říkala jsem si, že u těchto žáků bude velká pravděpodobnost, že se již nějakého sportovního kurzu na škole zúčastnili. Proto mne překvapilo, že na obou školách z dotazníků vyplynulo, že na žádném kurzu nebylo mnohem více žáků devátého ročníku nežli žáků osmého ročníku. Na ZŠ Ralsko se žádného kurzu nezúčastnilo dokonce šest z osmi dotazovaných žáků devátého ročníku. Zvláště na této škole mne takový výsledek udivil, když mají žáci možnost zúčastnit se každý rok jednoho sportovního kurzu. Myslím, že důvodem absence žáků na kurzech je především nezájem. A to jak žáků samotných, tak bohužel i rodičů. Věřím, že v některých rodinách, častěji asi na ZŠ Mírová, může hrát důležitou roli i finanční náročnost kurzů.

Výsledky třetí otázky odpovídají mým očekáváním. Na ZŠ Ralsko jsou žáci spokojenější nežli na ZŠ Mírová, ale vzhledem k počtu respondentů je nasnadě, jak velkou váhu výsledkům přikládat. Kdybych měla znovu sestavovat podobný dotazník, určitě bych

některé věci pozměnila či doplnila. Například bych určitě zařadila doplňující otázku k otázce č. 3: „*Pokud jste se nějakého kurzu zúčastnili, byli jste spokojeni?*“. Tato otázka by byla určena pro respondenta, který by odpověděl záporně. Zajímalo by mne důvod jeho nespokojenosti se sportovním kurzem.

Výsledky čtvrté otázky mne taktéž nijak nepřekvapily. O to víc mne zaujaly výsledky páté otázky: „*Vyhovuje vám nabídka sportovních kurzů na vaší škole?*“. Zcela totiž odpovídaly mým představám. Na ZŠ Ralsko se ani u chlapců ani u dívek nestalo, že by záporná odpověď převážila nad odpovědí kladnou. I když nutno podotknout, že dívky byly velmi kritické. Bohužel přesně opačně tomu bylo na ZŠ Mírová. Zde ani u jednoho pohlaví nepřevládla spokojenost nad nespokojeností. I zde byly dívky kritičtější nežli chlapci, i když ne tak jako dívky ze ZŠ Ralsko. Je zajímavé, že svou nespokojenost s nabídkou sportovních kurzů na ZŠ Ralsko vyjádřilo celkem osm dívek z devíti a pouze jeden chlapec ze čtrnácti dotazovaných. Celková nespokojenost žáků na ZŠ Mírová je, jak vyplývá z výsledků šesté otázky, způsobena především příliš nízkým počtem kurzů. To je, dle mého názoru, pochopitelné. Vždyť sama ředitelka školy se svěřila, že škola pořádá pouze týdenní lyžařský kurz určený pro sedmý ročník a jen několik jednodenních, které jsou určeny pro žáky celé školy. Dalšími dvěma nejčastěji zmiňovanými příčinami nespokojenosti žáků je na ZŠ Ralsko i ZŠ Mírová nezajímavý obsah kurzů a přístup učitelů.

Jestliže budu později toto téma více zkoumat ve své magisterské práci, jednoznačně opět využiji dotazníku. Jestliže by to měl být dotazník pro žáky, asi bych co nejvíce ponechala formu uzavřených otázek. Jak jsem zjistila, její velkou výhodou je časová úspora. To jistě ocení učitelé. Navíc umožňuje mnohem lépe vysvětlit žákům, co je cílem dotazníku, a jak by ho měli vyplnit. Myslím, že i pro žáky samotné je tato forma dotazníku více vyhovující, než kdyby každá otázka vyžadovala rozsáhlou odpověď.

Dále bych asi sestavila dotazník o více otázkách. Minimálně bych přidala doplňující otázku k otázce č. 3 (viz výše) a pravděpodobně i k otázce č. 6. Zajímalo by mne totiž, co by například žáci změnili, jestliže jsou nespokojeni s obsahem sportovních kurzů, přístupem učitelů, popřípadě jaký jiný kurz by zařadili do výuky.

7 Závěr

Tato práce byla psána tak, aby se mohla stát předlohou pro napsání magisterské závěrečné práce. Vzhledem k výše zmiňovanému úmyslu je tedy, kromě prověření platnosti a efektivnosti výzkumu, významná také svou teoretickou částí. Tato kapitola je rešerží literatury dané problematiky a tvoří podstatnou část práce. Jednotlivé podkapitoly se zde postupně věnují problematice školní tělesné výchovy, školních sportovních kurzů, problematice volného času mládeže i dospělých. Dále přibližuje oblast výchovy a aktivit v přírodě a školní kurzy pořádané v rámci Projektu GO!. Zajímavá je také podkapitola, která se věnuje popisu, hodnocení a vzájemnému porovnání původního Vzdělávacího programu Základní škola a dnešního Rámcového vzdělávacího programu.

Jak již bylo nastíněno, tato práce je pilotním projektem, který by měl později sloužit jako základ pro závěrečnou práci magisterského studia. Není proto možné zobecňovat data získaná pilotní studií. Smyslem výzkumu bylo především prověření platnosti a efektivnosti použitých dotazníků a řízených rozhovorů tak, aby mohly být případně využity v rozšířené verzi této závěrečné práce. S tímto úmyslem nebyl výzkum prováděn nijak do hloubky, ale šlo v podstatě jen o zmapování dané situace na dvou základních školách Libereckého kraje. Abychom mohly opravdu objektivně zhodnotit oblasti výchovy a aktivit v přírodě na základních školách v Libereckém kraji, bylo by potřeba mnohem podrobnějšího průzkumu.

Informace získané od ředitelů základních škol prostřednictvím řízených rozhovorů a od žáků 8. a 9. ročníku těchto škol prostřednictvím dotazníků víceméně potvrdily můj původní předpoklad. Mezi oběma školami je několik významných rozdílů, které bezpochyby způsobují i velkou odlišnost v oblasti sportovních kurzů. Jak sdělil ředitel ZŠ Ralsko, jeho škola pořádá pro žáky druhého stupně čtyři různé sportovní kurzy. Žáci 6. ročníku se mohou zúčastnit turistického kurzu, v sedmé třídě lyžařského výcvikového kurzu, v osmé vodáckého kurzu a v deváté třídě cyklistického kurzu. Lyžařský a turistický kurz jsou zájezdového typu a stejně jako vodácký jsou konány na pět dní. Vodácký kurz je spolu s cyklistickým příměstského typu, ale cyklistický je pořádán pouze na dva dny. Ředitel ZŠ Ralsko také sdělil, že u většiny těchto kurzů nemají žádné problémy s naplněním jejich kapacity, jen v 9. ročníku. O cyklistický kurz je prý totiž nejmenší zájem jak ze strany žáků, tak i rodičů.

Na ZŠ Mírová, jak sdělila ředitelka této školy, jsou žákům druhého stupně nabízeny pouze zimní lyžařské kurzy. Jeden kurz je týdenní, ten je určen pro sedmý ročník, ostatní jsou pouze jednodenní či dvoudenní a mohou se jich zúčastnit všichni žáci školy. Tyto kurzy jsou

jak zájezdového, tak i příměstského typu. Ředitelka ZŠ Mírová také v rozhovoru přiznala, že se prakticky pokaždé potýkají s problémy naplnit stav jakéhokoli kurzu. Důvodem prý není nezájem žáků, ale především finanční náročnost těchto kurzů. Navíc sama pociťuje, že klesá zájem o sport, a tedy i o sportovní kurzy, ze strany rodičů.

Porovnáme-li výsledky jednotlivých otázek dotazníků, zjistíme, že odpovědi žáků obou základních škol jsou většinou obdobné. Nejoblíbenějším sportovním odvětvím žáků ZŠ Ralsko i ZŠ Mírová jsou míčové hry a naopak nejméně častým je gymnastika a atletika. Také poměr žáků 8. a 9. ročníku, kteří se již nějakého sportovního kurzu zúčastnili a těch, co ještě na žádném kurzu nebyli, je na obou školách podobný. Zajímavé je, že na obou školách je v 9. ročníku více žáků, kteří na žádném kurzu nikdy nebyli, nežli v 8. ročníku. Důvody neúčasti jsou různé: nemoc, nedostatek času, jiné záliby, nevhodný termín kurzu, přistěhování žáka v době konání kurzu či nezájem o daný kurz. Další zmiňovaný důvod neúčasti na kurzech byl, že rodiče žákům daný kurz nezaplatili nebo že žáky nebaví sport.

Pro potvrzení mého předpokladu byly nejzajímavější výsledky odpovědí na pátou otázku. Zde žáci odpovídali, zda jsou spokojeni s nabídkou sportovních kurzů na jejich škole. Odpovědi žáků ZŠ Ralsko a ZŠ Mírová se v tomto případě velice rozcházejí. Na ZŠ Ralsko vyjádřilo svou spokojenost 22 žáků z 31 dotazovaných, tedy 9 žáků není z nějakého důvodu spokojeno. Zajímavé je, že pouze jeden chlapec ze všech 14 odpověděl, že je s nabídkou nespokojen. Největší podíl na nespokojenosti žáků ZŠ Ralsko mají tedy žákyně (ze 17 dotazovaných bylo 8 nespokojeno). Na rozdíl od žáků ZŠ Ralsko, je velká většina žáků druhé základní školy s nabídkou sportovních kurzů nespokojena. Z celkových 33 respondentů je 25 nespokojených a pouze 8 z nich nabídka vyhovuje. Zajímavé je, že i na této škole byly dívky mnohem kritičtější než chlapi. Z 12 dotazovaných byla spokojena pouze jediná. Z 21 dotazovaných chlapců bylo spokojených 7. Nejčastěji zmiňovanými důvody k nespokojenosti byl příliš nízký počet kurzů, nezajímavost obsahu kurzů a přístup učitelů na kurzech.

Obě školy jsou od sebe velmi odlišné. Takový byl můj předpoklad, když jsem požádala oba ředitele škol o spolupráci. A tato domněnka se díky pilotní studii této práce potvrdila. Smyslem výzkumu ale také bylo prověření platnosti a efektivit použitých dotazníků a řízených rozhovorů. Myslím, že i v této „zkoušce“ až na několik maličkostí obstály, a že je tedy bude možné využít v upravené verzi pro plánovanou magisterskou práci.

8 Seznam použité literatury

- BLAHUTKOVÁ, M., ŘEHULKA, E., DVOŘÁKOVÁ, Š. *Pohyb a duševní zdraví*. Brno: Paido, 2005. ISBN 80-7315-108-1. 78 s.
- ČECH, T. Volnočasové aktivity dětí mladšího školního věku na počátku 21. století. *Volný čas a jeho současné problémy*. Olomouc: FTK UP Olomouc, 2002. ISBN 80-85783-37-1. s. 96-102.
- DARÁK, M. Možnosti a riziká volného času dětí a mládeže. *Socialita 2000 „Mládež a volný čas“*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2001. ISBN 80-7041-760-9. s. 69-72.
- HANUŠ, R. Probudit se a jít – Hnutí GO!. *Gymnasion*, 2004, č. 1, s. 55-61.
- HANUŠ, R. Projekt GO! Zážitková pedagogika a výchova v přírodě ve školní praxi. *Výchova a pobyt v přírodě na konci 20. století*. Olomouc: FTK UP Olomouc, NADACE PANGAEA, 1996. s. 33-36.
- HANUŠ, R. Projekt Hnutí GO!. *Socialita 2000 „Mládež a volný čas“*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2001. ISBN 80-7041-760-9. s. 123-128.
- HANUŠ, R., JIRÁSEK, I. *Výchova v přírodě*. Olomouc: FTK UP Olomouc, 1996. ISBN 80-7078-381-8.
- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2005.
- HOLČÍK, J. *Zdraví 21. Výklad základních pojmů. Úvod do evropské zdravotní strategie Zdraví pro všechny v 21. století*. Praha: Ministerstvo zdravotnictví ČR, 2004.
- JIRÁSEK, I. Vymezení pojmu zážitková pedagogika. *Gymnasion*, 2004, č. 1, s. 6-11.
- KÖSSL, J., ŠTUMBAUER, J., WAIC, M. *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Nakladatelství Karolinum, 2004. 159 s.
- KREJČÍ, M. Škola v přírodě (tak trochu jinak). *Gymnasion*, 2007, č. 8, s. 42-43.
- MÁSILKA, D., ZAPPE, P. Ze života gymnazistů díl 3. Vstupní adaptační kurz GO!. *Gymnasion*, 2007, č. 7, s. 67-70.

- MŠMT ČR. *Vzdělávací program Základní škola*. Praha: Fortuna, 2001. ISBN 80-7168-337-X. 275 s.
- MUŽÍK, V., KREJČÍ, M. *Tělesná výchova a zdraví*. Olomouc: Hanex, 1997. ISBN 80-85783-17-7. 139 s.
- NEUMAN, J. a kol. *Turistika a sporty v přírodě*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-391-9. 197 s.
- NEUMAN, J. *Dobrodružné hry a cvičení v přírodě*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-405-2. 325 s.
- *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: Nakladatelství TAURIS, 2005. ISBN 80-87000-02-1. 92 s.
- SLEPIČKA, P. Úvod. *Školní tělesná výchova a celoživotní pohybová aktivita*. Praha: FTVS UK, 1994. s. 5
- SLEPIČKOVÁ, I. *Sport a volný čas*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1039-6. 115 s.
- SLEPIČKOVÁ, I. *Sport a volný čas adolescentů*. Praha: UK FTVS, 2001. ISBN 80-86317-13-7. 127 s.
- SÜSS, V., ŠRÁMEK, J. Pohled učitelů základních škol v Plzni na školní vzdělávací programy. *Tělesná výchova a sport mládeže v biologickém, psychologickém, sociálním a didaktickém kontextu*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4589-7. s. 94-98.
- SÝKORA, B. *Turistika a sporty v přírodě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství Praha, 1986. 223 s.
- ŠTEKR, V. *Historie školní tělesné výchovy*. Olomouc: Polygrafické středisko VUP Olomouc, 1999. ISBN 80-7067-966-2. 29 s.
- ŠTUMBAUER, J. *Přehled československých dějin tělesné výchovy a sportu*. České Budějovice: 1990. ISBN 80-7040-046-3. 90 s.

- TURČOVÁ, I. *Diverzita české a anglické terminologie výchovných přístupů a směrů využívajících přírodu jako edukační prostředí*. Praha: FTVS UK, 2005. Disertační práce na katedře sportů v přírodě (ved.: Doc. PhDr. Jan Neuman, CSc.).
- VÁCHOVÁ, K. *Výzkum zařazování sportů a pobytu v přírodě do výuky tělesné výchovy na základních a středních školách v Královeshradeckém kraji*. Praha: FTVS UK, 2003. Diplomová práce na katedře sportů v přírodě (ved.: Doc. PhDr. Jan Neuman, CSc.).
- VÁŽANSKÝ, M., SMÉKAL, V. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido-edice pedagogické literatury, 1995. ISBN 80-901737-9-9.

9 Přílohy

- PŘÍLOHA 1 – Řízený rozhovor pro ředitele základních škol
- PŘÍLOHA 2 – Dotazník pro žáky osmého a devátého ročníku základní školy

Příloha 1 – Řízený rozhovor pro ředitele základních škol

- 1. Jakých sportovních kurzů se na Vaší škole mohou žáci druhého stupně zúčastnit a pro jaké ročníky jsou určeny?**
- 2. Nabízí Vaše škola žákům druhého stupně nějaké kurzy aktivit v přírodě?**
- 3. Jestliže ano, co přesně je jejich obsahem?**
- 4. Pořádá Vaše škola převážně sportovní kurzy určené pro daný ročník, nebo naopak převládají kurzy výběrové?**
- 5. Jestliže jde o kurzy pro daný ročník, je problém naplnit stav?**
- 6. S jakým zájmem se většinou setkáváte ze strany žáků a ze strany rodičů?**
- 7. Myslíte si, že častějším důvodem neúčasti dětí na kurzech je nezájem rodičů o sport, nebo spíše finanční důvody?**
- 8. Jaká je časová dotace kurzů? (Kolikadenní kurzy nejčastěji pořádáte?)**
- 9. Pořádá Vaše škola častěji kurzy „příměstského“ typu, kdy se žáci vrací po výuce domů, nebo kurzy „zájezdového“ typu?**
- 10. Má Vaše škola dostatečné personální kapacity pro uskutečnění všech kurzů, nebo na některé zajišťujete i externí pracovníky (instruktory)? Pokud ano, na které?**
- 11. Poskytuje, popřípadě zprostředkovává, Vaše škola žákům zapůjčení vybavení na kurzy? Pokud ano, na které?**
- 12. Vnímáte sportovní kurzy jako důležitou součást výuky na ZŠ? Proč?**

Příloha 2 – Dotazník pro žáky osmého a devátého ročníku základní školy

pohlaví: M () Ž () **Věk:** let **Třída:**

1. Zakroužkujte veškeré sportovní aktivity, které provozujete ve volném čase.

(Jestliže váš sport není v nabídce, napište jej do kolonky g.)

- a) míčové hry
- b) gymnastika
- c) atletika
- d) vodní sporty
- e) lyžování
- f) bojové sporty
- g) jiné

2. Zúčastnili jste se už na škole nějakého sportovního kurzu?

(Vyhovující odpověď zaškrtněte.)

ANO ()

NE ()

3. Pokud jste se nějakého kurzu zúčastnili, byli jste spokojeni?

(Vyhovující odpověď zaškrtněte.)

ANO ()

NE ()

4. Pokud jste se žádného kurzu nezúčastnili, zakroužkujte proč?

- a) nebaví mne sport
- b) nemám potřebné vybavení
- c) rodiče mi kurz nezaplatili
- d) jiný důvod *(Napište jaký, např. nevyhovující termín, nemoc atd.)*
.....

5. Vyhovuje vám nabídka sportovních kurzů na vaší škole?

(Vyhovující odpověď zaškrtněte.)

ANO ()

NE ()

6. Jestliže vám nabídka nevyhovuje, co je důvodem?

(Vyhovující odpověď zakroužkujte.)

a) příliš nízký počet kurzů

b) zbytečně velký počet kurzů

c) nezajímavost obsahu kurzů

d) prostředí kurzů

e) přístup učitelů na kurzech

f) jiné *(Máte-li jiný důvod, napište jej.)*